

Op.

Truxu Juan

SUD

komi qui

1 2 3 5

ABONEMENT IN
Caj. Gedit. Biala-leslan

$H/x = 781$
 $217 \bar{x} 781$

ПРОВЕРЕНО

1572 ↓

БИБЛИОТЕКА
ПЕЧАТНИЦА
РЕДАКЦИЯ
УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР

72

ABONEMENT N.
 Gos. Centr. Bibliotekalen

I Z J U R I V A N C

21-32
21556

S U D

K O L X O Z N Ə J V I Š T J A S

609092

Республиканская библиотека
г. Сыктывкар

K O M I G O S I Z D A T

С Ы К Т Ъ В К А Р — 1 9 3 5

Библиотека
Респ. историко-К. Р. С. С. Р.
Кomi АССР
город Сыктывкар

Ис'юр Иван — „СЧАСТЬЕ“ — Колхозная раскраска.

Обложка работы В. В. Пелюкова.

Редактор М. Дорони.

Тех. редактор М. Шестаков.

Издание № 77. Уполн. Облита № 1311. Заказ № 1579. Тираж 3000.
Стат. формат бум. 62×94, 1/32, 2,5 печ. л. 49.000 знаков в печ. листе.
Сдано в набор 3/XII-34 г. Подписано к печ. 28-I-35 года

Отпечатано в типогр. Коми ГИЗ-а, Сыктывкар, Коммунистическ., 2.

Çitkыраşə çigarka bi, Əstaplыş çuzəmsə murtsa jugdəystə. Çigarka bi ыңitligas kыз şinlapuvtıbь skər şinjasьbь çardьstlənь.

Gətibьs paçvomdorьn klonədcə kokluskajasən da kriңçajasən, oz ыşt verəsbь vьlə vizədlənbь, kьş-nin eşkə sьaşnь-da. Siz-nin Əstap rьtvьvьd kьv ez şetibь, sьaşan-kə əni — nəstə skərmas.

Çigarka vьbь Əstaplən təvşə kozulən vorsədcə. Vьd kьskьstigan ыңitlə, kьz kabalaən tabaksə jok-mьltəmə tьdalə. A çigarka Əstap kьskьstə unabьş.

Zvьlьş-kə sunь, Marja zev vura gəgərvoə mьjla duzjalə Əstap, lun-lun veşig kьvsə oməla lezlə. Kьz-na siz? Nem olim, ovməs çəzim çukartim, kodazьk eşkən kuynь pəzis, ətkə piьd-kə virzьk ovməsən kolis. Əni mьj? Mitrük açьbь ovməssə razədnь zavodtis, vaть panьd suvtis.

Kodkə sarədcьnbь kutis posvozyн. Tədtəm rьbьş kьlə malalə əzəs, korşə vug. Veşig Əstap nьgulьn vьbь zezmunli.

— Jəz, burakə, oz taj azьbь əzəssə, — məvьpьstis Marja.

... Əstap jurnı bergalə ətiktor. Əntaj Marja leççis məs lıştınb, mışkə dır ez kut seşşa loknı da lol vizədlınb petavnı.

Karta pos vıln jəvtyra pədənça, a Marja sulalə Mamus vozın da vərdə. Şajraj Əstap munis, şələməzys jizis. Pəzırtçəmən morəstıys mutkılıtıs kueəmkə komok.

— Mıj seni limzalan?— jualis Marjalış.

Bərdəm sorən gətyr kutis noraşnı:

— Prəs-eajtça... Kod seni kutas Mamus vəsna təzdışnı?.. Eşg vıasnı.

Bərən kais kartapossə Əstap, zuzgan vı dorə tıñı dəmnb pıksıs da tabak eyn pəlystıgjasən kınzı jursə ez-na leptıv. Stav kisə jemnas suejədlis...

✓ Kodkə pıris kerkaə, tıvja əsədıs paşkəm. Əstap pərtçışəm şı şertıys-ñın tədıs. Bukısa şınlapjas ıvtıys vizədlis Mitrej vılə.

— Kutan şojnı?— paşvozdorşan şıaşıs Marja.

— İçətıka... No, vaşə, aşkı rınbıstə koşalam. Tenıd Mikıt Mıslış şetısınb.

Pıv vaən kojbıstısınb Əstaplış çızəmsə. Kız uskıs kutıs legnı vıls par drəzzıtəmısla.

— Aıtə...— seşşa kurtçavtag ıaı ıylystəm vərın moş vındıs vı kvıjasnas. Dır mıştı-ñın lokış gorədis — Koşavləjlı.. Kıştınbətə-əd loka kokı.

— Abu əməj tenıd ətkod? Mı-zə vıləs şetam!

— Zık ətkod!— zev aslıs şama artmıs sılən kvıjıs.— Me vetımn arəsəz peşşı, ləşədi, a te suan ətkod... Məstə nıan-da, gaskə menım ətkod-zə?

Şəkıda letçışıs pızan vılə, dəman tıñısə şıvıtıg

moz, da ſinjaſsə paſkədis. Pərbſ ſinjaſbſ unator jualənb
Mitrejlbſ. Veļ dŕr kerkaļbſ çəv oləmsə nekod ez tork.

— Abu ətkod, piukəj. Me-əd so kŕmbn vo rŕnbſsə
da gumlaſə leļkujti. Kŕmbn vo sen vartəm naņ ſojl.
Sijə menam!

— Mŕjnə tenad „menambſ“ nəsta em? Mŕj naſſ
te burſə voſtin? Paņtŕr vatə mŕj ſiz zaļitan? Lok
mijanə!

— Vizədlam, piə, mŕj tijan artmas.

2.

Vojbŕd ez uſſſ Əſtaplən. Çeççŕlas, kuritçbſtas...
Bara vodlas... Bara çeççŕlas. Stav oləmsə vŕļpəv olis.

Kŕzi vaņ diņſbſ ninəmabuən torjədcis. Nemçəzſbſ
çukərtis, ləſədis. Olbſə kəſjis petnb. Muž da pərbſ-
lun kŕnzi ninəm-zə səmbn ez sed-a. Nađejtçis Mitrej
vŕlə. Avja đetina vŕdmis. Armijaə vetlis. Ənl mŕj?
Əſtaplbſ neməvəjja uzsə kutis pazədnb, kiſtnb. Ez
eſkən əməj ſŕlb vŕlə eəe stavsə ləſəd! Məs kəſjə
nupnb — vara ətik məskən loə kolççŕnb. Mŕj kernb?
Dəza-nin oləm loi da ez kuz ovməđçŕnb. Assə
kreſtaninə eſkən vois. Mŕj ſŕlb kolhozſbſ kovməma?
Mŕjla jəz vəsnaſbſ ſiz təzđbſə?

Pəſ vŕdsən çepəſjis, məvp vŕlas kolhozŕd vois-
da. Əſiņ dorə pukſis.

Murtsa təđçə ləz. Karta ſajjaſbn kŕlə vartənb-nin.
Una vartan ſb kŕlə, Əſtaplbſ juſsə ſb mŕnda məvp-
zə potkədə.

— „Kolhozə pŕnb? Assŕm neməvəjja ſəkŕd uzən
perjəməs jəzlb juklŕnb? Vazsə-kə kiſtan da vŕlbſ oz

artmь? Kıştnьd-əd ləşьd, çukərtnьs şəkьd-a. Tavo-na so kolhozjasьdlən üzьs jəzьs vəryn kьşşis. Oz stavən aslьnьs moz uzavnь, nađejtçənь kodkə vьlə. Əni kujimən og ləşaləj, kьz-nə seni kujimşoənnas?"

Şinmьs uşi ambar vьlə. Pьekəs toman kərtьs paş-kədcəmən əzəs sərəs dəvvizə, vizə Əstaplьs embursə. Pьekəssə artьstis — vara şələmьs gudərtçis. Kodkə vьtə pьetib nьz purtən nuədis.

— Og! Ninəm oz lo! — gora suis, veşig povzis, moz eşkən gətьrs-li, pьis-li kvьlьnь. — Jala vьlьn, a aşnьm olam, gьbalig moz!

Vьlьşən şnorkьşis volpaş vьlə. Ez pomav məvp-jassə — onmovşis.

* * *

*

..Gьrьşə voşlalə Əstap sьlьd jag kuza. Nəkən veşig kos uvtor. Gəgər ətğrьşə pozəm eəvizə. Lьmjən voşsaləma jagsə kos jala. Kokulas kьlə çeg-jəşə, drəvitçə.

— Das vo sajn taş jala çukərtli. Zev una votəs sek esijə dorьsas vəli. Tavo so ninəm avu, — məvp-palə açьs.

Bьd munigən Əstap vidlьvlis aşşьs jala çukərsə. Kəztьvlə sekja eьgjaləm, lok şinmьs zevəm tьla vьlə vetlьvləm, əni-na so matьştçis.

Bьlşən azzis tədsa intə. Səmnьn jala çukərd vьvti içət loəma.

— Os, kənkə, savkjis.

Matьştçis matəzьk. Arşə sьrvien pərtinaşə jala

çukər. Səmiş sərviyə təəmələ pətmiş voyn tədalə,
a əni gozşa lun.

Kinas vidlis: stavbəs ezbəş şəm, sajta.

— Suddə kəni!—petis Əstaplən.

Tıralan kiən kəskis lazjəş pərt, zavoditis əktəb.

— Ətik... kək... kujim... — klonakələ pərtjən ezbəş
şəm, Əstapləş vezərsə gudərtə. Vosi lədbəs—vələş
zavoditis ləddəb.

Gola dərliyə zizəptis çuskan. Əvtəstis kinas... Gorə-
dis.. Çorəda kamğəşis kiyə pəzandorə, sadmıs.

— Bədsə vətərd ovlas!—senzəb kütis — Məs zən-
jan sətə on-zə ləddə ezbəş şəm tujə. Məj i nəjəs Mar-
jəb kartaş gidnəə da gidnəş kartaə islədlə.

— Tajkə ovmədçal—aslas şerəməş vərənnas petis.

Uşi dumvylad rəbəs koşaləməd. Terəva pəştəşis,
kokas poroguləş tənı şujis da leççis gumlədorə.

3.

Şikt gərulən vəl niəən təvşəmə kolxozlən ətəvja
skət karta. Kuz, zuzə. Şo məs kutasnə ovnə. Vazə-
nik, posnidik rəbəsjas dorad kazitçə karvəvsa kerkaən.
Nıe jokməljəs kostti vəl kerjəs pişkəddən. Vokənzik,
şurjajəs jəbən, bəzd vevttəd gumlələn. Kələ masi-
nalən surgəm.

Jenez don. Asja don jenez vələb ləzədəmə sondi.
Kənmə, tədalə. Çarskakələ Əstap kokulən kən turun.
Çorəda puzjaləmə, stavbəs keləd ləz, sıjən i sondiəs
kazitçə eə ləzən. Turunviz rəmə mu eztəsəs puz-
jəsla zonnas ləzədəmə da ləzədəm sondi vozən arşə
sərviən vörsədçə, zik əntajə vətən moz.

— Ədva-kə kueəmkə məvpjas Əstap jurən vəlinə. Gort dınsanəş saekis şinsə aslas şorəm pinjasə da ninəmtor veşiğ sbyş kənzi ez azzy. Arşa miçlunsə-ni, ləzədəm arşa sondisə-ni. Veļ eskən vojder asyvvoz-jasnad uz vylə petiğan tajəjas vylə vəli nimkodaşas. Aşşys rənyssə azzəm vərən vəliş koknidzyka loləstis, vəliş kutis kəvny vartəşjaslyş çarkədəçəm sbsə.

— Зоң-na,— jurpərys vlyçnitis məvp da sodtis voškovsə, katlaşiğ tərja arlyda kokjasnas kutis şlopi-k-tyñ kotərtny.

Ñieən təvşəm karta dorən vərənə nin. Korjaskə klonəvtylə ker romə çertəskən koļskəvtyləm, kerjasən vəditçəm.

Əstap kəovtis rənyş gəgər da suvtis. Gbyş idnaç-jasən koļaləma koktujs puz vylən. Kazalis aşşys kotərtəmsə, çəççaligtyja tatçə loktəmsə... Nazənik vər mədis gortas. Rənyş sajti munis, med oz kazavlyñyñ nieən təvşəm karta dorən vərəş jəz. Vəlişti jurys myjjaskə məvpavny kutis verməny, vəlişti kazalis, myj kokas ruda-şəda tūni vələma, ətys gətyrəslən məs ləştan tūni, a mədys aslas tərtyja dəmanəş, jemə-na pəragez jylən çəççalə.

Vezis tūnisə, petkədis sarajyş şijəs zavod da munis vəvla. Gidna vozas uşi məvpvylas: vəlys abu-na, talun kovmas vəv kutny, turunjas loə vajəstny seşşə. Bara jandəşigtyja pərtis şijəsjas da as vylas senzīg moz pəris kerkaə. Pəzan dorən pukalə Os Mironlən svatys — Kuzma.

— Azzi gumladorşyd kajəmtə da pəri. Myj-nə

vəvtə en doddav? Kutlin-ñin?— kisé şetig moz kutis kajtn̄ Kuzma.

— Şoj̄sta da vəliş. Turunjas kovmas vaj̄stn̄. Te-nə kor voin?

Pərçç̄şis da pukşis voça Kuzmal̄.

4.

Juḡds̄aņ̄s-na kutisn̄ çukərt̄n̄ sobranije v̄lə. Ez rađejt Əstap vərja kadnas sobranijejas v̄lad vet̄ln̄ da talun v̄t̄: r̄n̄s̄jas j̄l̄ş kutas şor̄ni mun̄n̄.

Şēs̄əvet̄n̄ tabak eyn̄ v̄las əsjə çer. Eyn̄ pəvst̄īs ɣ̄n̄ k̄t̄nkə kazitçə vi, vēl̄ ɣ̄zd̄ lampa da murtsa juḡdsə şetə. Eyn̄s da jəzlən murgəmə̄s v̄d paz kosti pişkədcə ɣ̄vlaə.

P̄zan dor̄n̄ m̄jkə l̄ddə Mitrej. Kolhoznikjas̄ l̄ş ñimoviç kaz̄tləm vərən l̄ddədlə sajt̄jas, pud̄jas, dod̄jas, metr̄jas. Əstap gəgərv̄ois — juklən̄ urozaj. Medvər̄şan̄ leptis jursə, gōlasə ñuzədis, kutis k̄vz̄n̄. Okota v̄li t̄dn̄, un-a-ə Os Mironlən svat̄s, Kuzmal̄s, gozəm çəzən nazəvitəma. Gozəmb̄d-əd sişə praməja ez vet̄lv̄ vizmu v̄las. Talun Kuzma medvozə pukşəma.

Lantəmaəş gəgər, k̄vzən̄.

K̄vzə eəe i Əstap, artalə. Bərjədlə kolhoznikjas̄s, nal̄ş uzaləmn̄sə. Stav̄n̄s-əd k̄vz̄şjas̄s siz v̄çənl̄.

Mālaz̄i poz̄jn̄ moz ɣ̄zəv̄t̄lasn̄ korjasəkə da jur̄al̄ş̄s lantəd̄as.

Şor̄nit̄n̄ medvoz̄ suvtis Kuzma.

— Grazdana! Uz — uzalēmīb, a šojām — šojām-
līb. Kolē šemja šerti: kēzi, suam, me kuta das pud
nannas vosē vuznīb? Kolhozē-kē pūrtid — kolē verdnīb.
Bara maļazi pozjēn vžēvtisnīb jēz.

Ēstaplīb juras vois Kuzmakēd ēntaja šornitām.
Ēvādītēnīb-pē, kolhozēd-pē sēmīb gēljaslīb bur, mī
vokēdlīb-pē nekueām nogēn oz lēšav. Kārē vetlāma,
vēltorjas kēvlāma. Sēšša nazēnikēn šornisē vestis
Ēstap vlē, rēnīb vlē. Os Mironēs dorjēnīb kutis.

— Rēnībšasānēd loka matēn i kerkajasēzēd, —
vištalis Kuzma. — Olēmazēkjastē taj likvidirujtēnīb-
nīb. Regēd i mivok koddemē voasnīb. Tavvēd vā-
rēn, gozēmēvēd — gēllīb. Os Mironē azzan mēj vā-
cisnīb: mēlņicasē i kuzņēcasē mērdēisnīb.

Ēnī so Ēstapēs dorjē, sēmīb oz vermē Ēstap gē-
gērvonīb: kodarē pēlē Kuzma. Zvyl-ē dorjē sijēs,
ēll mējkē mēdtor juras kutē...

Квв вошtis Mitrej:

— Jortjas, kēzi komiššija juklis urozaj — tijan
sinvoznīb. Urozaj juklēm vēcēma uzalēm šerti.
Šemjāb uzalēm šerti-zē i šetšē uzavnīb vermētām-
jaslīb. Tazi sulim vozza sobranije vlēn. Tani Kuz-
ma vžgē. Sijē gēgērvōana. Loka zočinika uz v-
lad volēvlis. Kōdī omēlā da loka uzalis — stavēslīb
ēēa voē. Kuzma gozēmēvēd Os Mironēslīb uzalis
stav šemjanas. Mijanlībš sēmīb uzalan plan torka-
lis. Me kōrē Kuzmās kolhozēš vātēnīb.

— Vātēnīb!

— Zыь!

— Mijanь oz kov sezəm jəz kazakjasьd!

— Med Mironьsь gərsə pesə!

Əstap suvtlis-nin kьv kornь da vər pukşis. Zavoditis vištavnь partjaçejkasa şekretar...

Jur tьr məvrən petis Əstap şelsəvetьş.

Şəd voj. Povzədcьş vuzərjasən tədcəny kerkajas. Bitəməş. Şelsəvetьş malazi pozjьş moz-zə kьlə ьzgəm. Suədis Əstapəs Miron, nazgig tьrji zavoditis vištavnь:

— Vot Əstap Mironoviç əni mьj vəçəny. Kьvlin? Vot mьj kolhozьd vajədə. Aşnьs ton ozьrmasnь.

— Laңt, Miron Mironьç, moz lok kuza lo! — kьnəm pьşaңьs petis Əstaplən. — Nətçьd talь og eskь! Oz vermь Mitrej vařsə vuzavnь. Bařьkə lok loə — setçə sijə ez mun. Açьm mьza, med sь vərşə muni.

— Me-əd mьj. Me vař kuzaьd təzəjas vəvlim. Sua taj səmyн: vurə oz vajədny. Ças me tatçə, — indis Miron çuңnas Kuçma kerka vьlə, — mьjjaskə vajny əktyli-da.

5.

Ruzəg turəş əynjən vər jьvti mьtçьşəma sondi; gərd əzьgajtəm kirpiç rəma. Aşьvvьvtiьş jenezьş əşjəma aləj gərd səvk eskьnən.

Kьza kutis şikt gorulьş petnь єn, stolvən suvtis jenezəz. Şikt kuza kotərtisnь jəz.

— Pəzar! pəzar!

Əstər kəpədcis volpaş vılyş. Ez cecş, a kəpədcis. Jona dəzmis voj ıztəm vərəd məd vojta ıznyd ez kutnə leznə da okota vəli gorədnə stav jəzylş:

„Lezylşləj ızny!“

Bvılaə Əstər petis da jəzylş murgig tır vər-nin vəli kajəny. Medvozyn Kuzma da Miron.

— Aşys ez vermə əzylş, — kələ vərnyvsajas şornı.

Kuzma da Miron loktisnə Əstər dinə, korisnə pıralıstnə.

— Məj-nə vəli? — kerkaə pıram vərny jualis Əstər.

— Xe-xe! Nalən-əd stavylş eynjyv munas, — nım-kodaşigtır kutis vištavnə Miron.

— Stav emburtə targajtasnə, — sodtis Kuzma.

— Vot məj, Əstər Mironoviç. Mi vaşdkəd təzjas vəlim, drugəşim...

— Da te siyə nılystin, — ez vermə tərpitnə Əstər.

— Məjla siz ruzylnə. Məj vələma — koləma. Əni tenad oləmyd avı zik oməl. Səmyın kolxozyd voştas siyəs tənşyd.

— Kolxozad-əd aslam-zə menam pıys. Seşsa me ətitor og gəgərvo, Kuzma. Te aşyd kolxozyn, a kolxozas oməltor loəm vılas radlan.

— Kolə, Əstər Mironoviç, kuznə viznə aşşyd ovməstə. Eg-kə me pıy — Miron Mironoviçkəd moz-zə eşkən mekəd vəçisnə. A kolxoz kişşəmyş tənşyd i menym vur vəjas. Talunja pəzarəy kolə vəli, i lol, — vatkəptis Kuzma.

Менъм? Колә? — вьдсән сечсис Әстәр.

„Мьј тәјә? — сензьнь аs думнас кулис. — Колхоz кiшсәмьс менъм колә? Колхоzә меншым гьньсәs востиснь, мәs нуаснь, пиәs мьрддис. Тәјәјас сьль торкаләнь вәләм. Ме дор-нә пәјәјас, а Mironnem-çәзьs јәзльш vir рьчкис. Ваґәs ашшым кьз узәдлис. Sizkә, звьл Mitrejлән кулакјас јьльш виґталәмьс — паль колхоzьд ави кивьв. А менъм?“

— Теньд! — сечсәмән-зә suis Miron, — теншьд i меншым оvmәsјасньмәs кiштас. Potәм vor дорә колас. Но, ladнә, ме мuni — виґсьсәнь, кәнкә, менә гортьн.

Miron petis.

As vьlas сензьнь кулис Әстәр: мьјла әнәз сьль јурәs ez volьнь тәсәм мәврјасьs. Sek ешкә колोकә ez kovмьв vojјассә узтәг колнь, ez kovмьв lun i voj тојтнь аs оvmәs вәсна тәздьсәмла. Звьл-әд! Mironкәд әти тujәд Әстәр оз веримь муннь. Sijә нәт-сьд оз vunәд ваґьсльш медвәрја кьвјассә. Kuligas ваґьс кулис Әстәрәs да рәs'i-нин сьтәг suis:

— En divit, Әстәр. Gәла nemәs oli. Nem гәрвәs Mironль pesi. Me куза ov аs kezшьд. As пәсән перјәм наңьд медчәскьд...

Oz vunльнь Әstaplән тәјә кьвјасьs. Сь вәсна nemçәзьs peшсис. Sijән-әд i dona гьньсьд, мәскьд, амвагьд, ставьs, коди пәш кiштәмән ләсәдәма. Сь вәсна Әстәр оз rәdejт Mironәs да Кузмаәs. Куз-маәs јәз ембур вьлә gorsәшәмьs, Mironль kopра-шәмьs, сьль ponјаләмьs. А Miron јьльш ninәм i шорнитнь — çeran. Әни so ставьs Әstaplән olәмьs

putkыtцьнъ kutis. Əstap pondis gəgərvonъ, mыj
ətərə pəş kištəmnad unator ləşədnъ nekыz-zə on
vermъ, bur oləm oz-zə lolъ, kət eškən i veļ nım-
kod əs embur vylad nımkođaşnъ-da. Miron tuj
kuza munnъ — zьvək. Zьvək pəşsə da virsə jəzlyş
jərtədə çukərtнъ. Oz əməj sь vəsna səmьn pəşsь
Miron da sь vьlə ьstəd nəsta Əstapəs? Zik sь vəs-
na kolhozьdlъ voça munə, medьm vizнъ aşşьs çə-
rañ moz oləmsə. A Əstap?

Jurьs Əstaplən pondis bergəđьнъ. Tazi-zə ver-
təđьvlə tulьşьn medvozzaşь va vьlə petəm vəğьn...

Kьknanьs bura dьr çəv olisнъ. Əstap kias gar-
tis kartuzsə da zəris pьzan dorьn. Kuzma sь vəğşə
şinnas vətlyşis.

— Me, burakə, og lo tijankəd, — şəkьda petis
Əstaplən.

— Mыj? — ez gəgərvo Kuzma.

— Me mədi...

— Kьtçə?

— Mitrej dorəl

Kuzma vьlə vizədlьtəğ petis Əstap.

*

*

Uzьn vəğьn Mitrej kutis pəştaşnъ.

— Mitrej... suvly... — nazənik suьstis Əstap.

Mitrej tədləma vizədlis vağьs vьlə.

— Giz sьəđçəmtə kolhozad... me pьra-zə...

Çəskьd nım petis Mitrejлən.

ABONEMENT № ...

Gen. Centr. Bibliotekalan

Nemъs zurilisnъ Ələslən əzəsjas da plr luvə vəli, a talun peşə pondis vundnъ. Petis kəvrəgə, vajis şir vedra da zirjassə kьza mavlis. Əzəs ez kut zurtnъ, no şələmvilyş dilkvizan tor ez vьr. Pukşama pьzanpoimə, çukərtəma kьz şinkьmjassə da şinsə oz lezъ uliç vьlyş. A şinjasъs Ələslən içətikəş, sirlən kodəş, murtsa zuzgənъ pьrkusan vitor moz da i açъs Ələs içətik jokmъ kod, muşaq teçəm mort.

— Ərim, ьrəs,— gorədis Ələs gətyrlyş, med kəş aslyş nin petkədlъnъ, mъj sьlyş kьvzyş kodkə em-na da vundədnъ talunja loəmtorsə.

Talun Ələs vetlis gərnъ. Sьnədyş vəli sukməma ul mu dukən, pegrədləm mu plastjas kostъş petis nəvədn ru. Plug jurə kutçьşəmən Ələs vətlyşis ru moz katlaşъş Savrasъş vərşa.

Asьvvoznas na murtsa tьdavmən vьjəyn gəris kolhozlən brigada. Ələs unəyş vizədlis, kьzi kolhoznikjas pьr matьştçisnъ sь dinə, kьzi nalən munъs şədmis pьr ьzədzьka da ьzədzьka, kor Ələslən vьtşə ez i sodly.

— Əlekşej Ivanoviç,— kьlə gorədis brigadirъs,
— koləkə otsьstaml

Ələs çajtis, mъj brigadir tajəs sujis simonilig moz da şəraligtъr-zə voçavizis:

— Otsägäd bur-ñin...

— No-kə, mort vərəzdaən,—suis aslas jəzlb brigadır da açs medvoz plug nırsə saekis Ələs muə.

— Ti mɔj, zvblyş?—rovzis Ələs, no jəz-ñin vəlınb sıjə mu sərbnəş. Kəsjis-na Ələs mɔjkə nəsta sunb, no kɔvsə korşig kostti sɔlən muɔs sɔli. Byttə mıça tuvsovja lunə lɔm plast da kolxožnikjas munisnɔ lezaşnɔs.

„Sɔ mɔnda i vəli“—divujtçis Ələs da narəşnə mu gəgərb kɔeovtis, seeəm içətikən sɔlb kazitçis aslas muɔs, kəni Ələslən vəli stav id kəzəb.

Loktis gortas da gətərbɔlb oz ləşt vištavnɔs, mɔj sɔlən muɔs gərşis da kolə kajnɔ kəznɔ. Sıjən i əzəsjaşsɔlən zurtəmɔs pelsə pondisnɔ vundɔnɔ.

— Mɔj-nə tavozza?—jandovaɔn ɔrəs vajig moz jualis Ərim.

Ələs mɔjkə gəgərvotəma burknitis vomgorulas da kutçşis ɔrəs jandovaə, no seki uliç kuza kɔlə kutis munɔ kolxozlən məd brigada, a medvozza telega vɔlas sporakɔlis gərd plag.

— Byttə praznik vɔlə,—məvrɔstis Ələs da ɔrəs jandovasə vər puktis pɔzan vɔlə.—Ərim, kəjdɔs ləşəd.

— Gərşis-ñin əməj muɔd?—senzɔnɔ kutis Ərim.

— Ez-kə gərş — kəjdɔs og kor,—çəvtis Ələs da petis doddaşnɔ. Ərim rovzis, mɔj muzikɔs şojtəg ni jutəg petis doddaşnɔ da termaşəmən petis kumə kəjdɔsla.

Kor-ñin Ələs vərəzəçis munɔ, vəlışti ləştis vɔaşnɔ:

— En taj-nə paznajt!

No Ələs kəvsutəg mədədəcis mu vələ. Gərbəş məvpjas volənb Ələslə juras, no siyə oz ləşt najəs vozə paşkədnəsə, vətvi-ñin şəkəđ pomə vajədənb. Kor vois aslas mu vələ, seeəm içətikən siyə kazitcis, vətə medvozzaəş-na azzis asşəs musə. Korkə siz-zə sluzva vələş voigən azzis asşənbəs jusə da seeəm vekniən siyə kazitcis, məj sizi-i vəli kəskə ыльшаң-еьк ədzədəmən vomənbəs çeççəstnb. A Ələsjas seti pəzən vetlisnb da kupajtəigən ez ləştnb pədzəyk pəravnb — polisnb vəjəməş.

„I ta vələnb nemçəz gudraşim,— divujtçə aslas mu vələ Ələs.— Kəzi tani oləma oləşas voan?“

Nazənik lezaşis da dəs pərbəş kiğrnas kutis kojavnb mu vələ id tuşjas.

— Masinasə ogə kezədlə?— vərə-ñin şeralə kolhoz-nəj brigadir.

Vələnb jur veştənb turgənbə posnidik lebaçjas, mu romənb kokaşənb rakajas, veknidik vorjənb jirşə kuz gəna Savras— taje Ələslən stav oləməş.

Ələs puktis vozşəs əsaləş çumansə da veşkədcis kolhoznikjas dinə.

— Lok, lok, sojtçə,— şəşisnb paznajtənb püksəm kolhoznikjas,— paznajtam eə mijankəd.

Ələs vəlişti kəlis, məj sələn kənəməş şumalə da gəgərvəis, məj gortas letçəligən sələn paznajtənb zikəz vunəma.

— Me gortənb şoji,— ыlədis Ələs, kəç eşkən asləş zev okota vəli püksənbə nakəd ortçən da eə ətvələş şojnb.

— No-ko, şetlə Ələsəslə rok taştısa,— suis brigadir da Ələs dinə əntaja jandova ьзда таştıьн vajısnь rok.— Paьnst, Əlekşej Ivanoviç, kolxoznəj rokьd-əd torja çəskьd.

— Sizkə,— ьdalə vozə-ьnı şornısa nuədis brigadir, — məd brigadaьdkəd dogovortə kььmalam? Şuam çintьnь kəza estədan srok kьk lun vьlə, vura gərnь, pınovtnь da stavsa kəznь masınaən.

A Ələs, paşkьd paəən rok taştı rektig moz, vizədis, kьzi brigadir kььmalıs kueəmkə vıunaga, şetıs sıjə Jogor Pişəlb da kьzi sıjə vortəm mu kuza, nevьd muas kok lekjəzьs vəjaləmən, munıs məd brigadalan.

— Kueəma, Ələs daç, rokьs şələmvьlad vois?— juaşnь kutıs brigadir.

— Zev bur, pazun vьlad zev ləşьd,— zavoditlis viştavnь Ələs, no azıs, kьzi aslas mu romьn tujisa da jokmьla sulalə Əpım da lantıs, vizədlıs kolxoznikjas vьlə — kazalısн-ə najə Əpımlьş tujis-jokmьlsə telegəə puktəmsə,— aştə zev ьzd tıjanь, menam taj gətyr loktəma da loə veıьnь.

— Pazuntə vaji,— viştalıs Əpım, kor Ələs loktıs sь dinə.

— A me paznajti-ьnı...

— Paznajtin? Kəni? kolxozas?

Ələs kutıs doddaşnь ez pıəas, a plugjə.

— En-ə te ьlav, Ələs?— senzьnь kutıs Əpım.

— Mьjkə taj vorjьs paşkьd kutıs kazıtçьnь da gərystnь kəsjə,— suis Ələs da gərystıs sız ьnı kipьdəs paştə vorsa.

Rьtja sonđi vьled jugəryjasnas kuçkis eza komokjas

vələ da seş petisnə kuz gajlas. Ərim sulalis mu
romn, jurnas katlədləmən divujtçis pəryş muzikə
vələ da kajtis vomgorulas:

— Pəryşə nemə durnə kutis, vızvırs, tıdalə,
vəqitə...

A Ələs munis kolxozsa brigadir dinə da vıdən
kəvmən jualis:

— Gaskə piqovtiganə menşım musə eə kvətitad?
Me eə tijankəd...

Brigadir srymunis da mədədçis dödəşnə.

1934 vo.

MIRON VAŠKA — „UVAZAJEMƏJ KOLXOZNIK“

Kət mɔj kodi sulis, a Miron Vaškaəs ədva-kə mɔ-zaən ɟajtliŋ. Unaən tazi məvpavliŋ „Gərd jugər“ kolxozyŋ. Mortɔs pəzəv-i.ɪn vur. Abu-əd prəstə kolxozyŋ revizionnəj komiŝijasa slənə vərjəma. Abu prəstə sɔlɔ ʃətəma tuysovja gərə-kəza kezlə kərym zap-tan uz. Miron Vaška-zə uvazajeməj kolxozyŋik „Gərd jugər“ kolxozyŋ vəlɪ. Udarnikən veŝig pozə sunɔ, suis eŝkə „Gərd jugər“ kolxozyŋ juralɔŝ Gɔɟov, termaŝəmən kɔtɟəkə kotərtig moz.

A vot lois-zə seeəmtor.

Korkə ɪm sɔligas-ŋin Gɔɟov vetlis Miron Vaška ordə zər vidlɔŋ. Sijə sɔ ordɔn kəvrəgas vəlɪ. A Miron Vaŝkalən kəvrəgjasɔd jonəs, ɔzɔdəs, kət das ɟipas zər mesəkjasɔd teɟ. Kəzainɔs moz-zə sprɔŋ-jalə, sprɔŋjalə torɔd teɟasnas, gɔrɔŝ kerjasnas, jon tomannas. Abu toman, a nakəvalɔna vɔtə zonnas əsəpəma əzəsas.

— Tenad, Mironɔŝ, mesəkjasɔd ulɔsəs-kə-a, — ɟipasjasə ɟunɟə ɟutədigtɔr suis Gɔɟov. — Kəvrəgɔd oz vijav? Moz eŝkə ɪmvanas zikəz kətəŋɔŋ...

— Vermas lonɔ, vermas lonɔ. Vazən-ŋin eg zontavlɔ. Pɔr mɔjkə kolxozad nokŝan da on taj so estɔ asɔd ovməstə tupjɔstavɔŋ, — kutis bergavɔŋ Vaška.

Miron Vaška kəs'əsis kəvrəg vevt zontəstn̄, a Gьčov mədlə-ŋin kotərtə.

„Staratelnəj muzikə. Tədçə vaz olas̄s̄“ — məvr̄stis munigas Gьčov.

A vek-zə kətəşəma zərjəd. Bьdsən sonaləma, ped̄stəma.

— Tajə-zə vreditelstvo, Mironьç, — topədis sijəs Gьčov. — Me-əd eakt̄li veseestvo zont̄n̄:

— Te suŋitan, Petrəviç, — nevdika substis Mironьç. — Nek̄z eg est̄. Daj verdas zər-əd. Nьbasəz̄k loas

Miron Vaşkalən seeəm pol̄şəş şinjas̄s̄, seeəm mьza tujə əşsə puktə, mьj Gьčov lant̄is. „Zv̄l-əd oz est̄. Mi sijəs vьdlə kesjədlam“.

Ez, Miron Vaşkalən seeəmtorjəd narəşnə ez artm̄. Avu seeəm sijə mort, med̄m kolhozl̄ş embur tar-gajt̄n̄.

So, jəz jeseə pəlatjas̄n-na gae çervizəmən gьz-jaşən̄, a Miron Vaška kijassə mьskas krestaləmən vetlədlə-ŋin. Korp̄rtç̄stəma, vьttə şək̄d iz̄ş gər-vьltçəm mort, səjtə ambarjas dinti, skladjas dinti. Oz poç məd nog revizionnəj komişşijasa şlen̄. Tapikaşə, tossə malalə. A tos Miron Vaşkalən, jən-şkəd, avu i osj̄şana.

Раньдаşə Gavə. Revizionnəj komişşijasa şlen̄ kolə tədn̄, kьtçə Gavə taəəm vozsə munə da nəsta mozdoras t̄ra mesək petkədə zьtn̄ik̄şs̄.

— Gavəş kəjd̄s̄ nuə? — nazənik, vьttə siz mu-nig moz, substis Vaška. — Bur, bur. Eea-na taj vot mijan tekod̄ zil̄şjas̄s̄, eea. Te so kolhozad med-vəḡn̄ p̄rin, a kəjd̄stə medvoz nuən.

— Medvoz? — aš vylas senžə Gavə. — Mukədi ez-na vajny? Srokys-pə talun pomašə-da?

— Məj sijə srokəy, xe-xe. Srokjasəy sobranijəjas vyləy ləšədcəny, seni i pomašəny. Šua taj, abu vьdən tekod ziləšəš. Nu, nu, gərd pəv vylə gizam...

Miron Vaška tapiktə vozə, a Gavələn jurtyr məvp, sapka ulas oz tərny. „Nekod-na abu nuəma. Gaskə jonasə vərynnas oz kornə? Čas, vičəšəstlam“.

Gavə vər pyris zətnikas.

Miron Vaška əməj mьza, mьj Gavə vər bergədcis? Mironьč sijəs oskis, eəktis nunь, a sijə ačəš tədə mьj vəšny. Vьdənən-əd mortətikə jurys.

So kueəm mijan Miron Vaškaəy.

Sijən i kolhoz pravlenijəyad sijə uvazajeməj mort. Murtsa-na əzəs voštə, murtsa-na nyrys mьčəšəšə, a Gьčov čoləmalə-ŋin:

— O, Mironьč! Šoča, šoča pyravlan. Revizionəj komissijasa šleny kolə častəzyk pravlenijetə vidlyny. Ti-əd vьdtor koršad, šinalad.

— Mi-ŋin sizi. Mi abu pravleneikjas. Kьt mьj azzam, mi mesta vylas veškədam.

I oz koŋux Pedot moz livə kueəmkə məs vizəš moz predšedatəl pyzandorə pukšə, a kьtčəkə ьlə vokə, peləsə.

— Mьj-nə, Mironьč, peləsə sajadčin? Vištav, kьt mьj lok...

— Mьj-əd vištavnys, stavys na vur.

Jona išnəjtə Miron Vaškaəy oz šornit. Abu šorniln sьlən donys. Mukəd-əd mьj, vьzgynd mort, a uz vylə ьstəny — gьryəs jəktədəm kod-zə. Miro-

ньс-зэ вьдлаэ сепэсја. Кэждьс дорад поксьстнь, әти-мәдтор вәрша визәдьстәнь,—вьдлаэ сузсә. Абу-әд прәстә ревизионнәј комиссijаса сjenад вәрjәма.

Кор-зә јаз правленијєн абу, радејтә Miron Ваška әтовод дорин пукьстнь. Трудоденјас тәдмалә, јаз вәсна тәздьсә.

— Ме-әд, әтовод јорт, началство-зә. Ревизионнәј комиссijаса сjen. Регьд vot видлавнь тенә кутам. Но-ко, una-ә менам трудоденъс? Еса-на тај тајә тәлшнас. Али абу ставъс гизәма?

Әтоводьд мәдъс әртьстас да век унък каяс. Началство-әд, видлавнь кутас. Oz poz мәдног.

Радејтә Miron Ваška i колхозникјаскәд варовитьстнь. Oz әддорт некодәс. Ејән, ләсалә-кә, јуктьстас, sola еакторнад номсәдльстас. Мукәдлән-әд кокьд куз, вьјтә Miron Ваška рьзан вьльс самәвар шлән i вицьсәнъ. А ејә сјад i шорнїд гьлдзък.

— Әни ылаш вьлад крештанїньдїь норашнь оз poz. Sakartortә i мукәдтор иҷәтикаән век сәтьстә. Ёг-јән куләмшьд оз kov ровнь, колхозьд век отьстас. Вишәдҗигјасад со, суам, узавньд абу вьт. Бара-зә премijajas... Вәрәд тәувьдтә мьршән да мьжкә да мьжкә век вобстас. Наңьд-и, штецьд, сьдәсјасьд i. А узавтәгьд кәнкә некән оз verdнь.

Кузә Miron Вашкаьд ејә сјаска сјад кьвтә pesнь, оз муз, а медьин јаз возьн—оз. Med sen партијнәјјас шорнитәнъ, веләдәнъ бур јәзсә, а Miron-ньс-нїн гортас, ас кезьс. Medләшьд: некод оз кьвль, некод оз азьв дај мьј азьвласнь-кә—lok әмәј шорнитьстньс?

— Лиbə, хе-хе, суаснь-зə, вазəн-рə ми вəлим крє-
тањинјас, сєшса лоим граздањинјас, а əни сəмьн-њин
тањинјас. Тајə абу лəшьд, век-зə мəскьд і вьдтор-на
мијан ем. Кəтə омəлик, а кəзайњас. Кулакјастə, хе-
хе, зєскəдьстəнь, нə-əd нայə кулакјас, а ми чєстнəј
трузєнникјас. Ми му ромьс нəн шойлим дај кəшјам
возə шойнь. А вишко кузəьд ме партејнəјјасьдкəд
ог-зə лəшав...

Но əд кодї мьј оз шоритль ејј часка саяд.
Сьль дивитль Мироньчєс оз роз. А вишко кузəьд
сьль вьт дəзмь. Розə сунь, Мироньчє вишкəнаѕ і
mortə vois. Кьмьн мегəєѕ-əd визис Прокоеј lunə
молитчəм вьлə, кьтчəз сийєѕ вишко старəстəє єз вєр-
ьнь. Аѕ əѕинулас Георгий Побєдоносєчль крєст сун-
тəдис да молебенјас шьлəдлис. Кьмьньш пирəг-ѕангатə
сетчə петкəдлис.

Бур колхозњик вəли мијан Мирон Вашка, а vot
loi-зə сєєəмтор. Мьј сийə зєр кəтəшəмьд. Сєш гаскə
вєшиг Мироньчє абу і мьза. Ез-əd кəврəг вьвшацьѕ
ацьѕ vedраєн кишкав. Зєр вəєн кəтəѕис, дај кəрьм
зєр вəли. Ньѕазьк loi вəвјасль. Ез тај, мајвьг, vid-
лавнь, єз јуашьнь, єзə-рə кəтəш. Уз вєрад рəзəм
parenчəєѕ-moz шойиснь. Зєв ичəтїкторјєн мьзмис
Мироньчє. Розə сунь — јанали став шїкт пашта. Вəли-əd
шїктьн тəдчəна mort, торьд ольшєн вазəн льддьс-
шьвлис, вишко старəстəьн вəли, а вошт-зə да бергəдьчє
сєєəмтор.

А бергəдьчєѕ ставьѕ тазї.

Əтї рьтə, кор сондиьѕ-њин вəли, туплашə јєгыр вєш-
тьн, кор шїкт пашталаьн кутиснь чəувнь узїєѕ вьльш

löktyş jəz, Əvdejəs kutəmaaş kolxozsa kəjdəş guşaləməş. A siyə rətnas buree kolxoznəj sobranijə. Vot i topədisnə Əvdejəs, məjla da kəzi.

— Me eg guşav, me voşti səmən məj kolis,— dorjəşə Əvdej.

— Kəzi kolis? Te-zə musə zoqnas kəzəməd. Mi buree tenəd kəjdəssə şetlim.

— Kolis taj vot...

Seki veşig Gəşov çəççis:

— Vot te, Əvdej, kueəm avu soznatəlnəj. Bur jəzlyş kolə velədcəpnə, suam, Mironəçlyş...

Seki Əvdej i vlyktis:

— Sijə açyş kəjdəssə gortas vajalə!

— Kəjdəş gortas vajalə? — jualis juraləş.

A Miron Vaşka jəz pəşəñ eə səşiş:

— Jəzəs en lak...

Əvdejlyş vət viştav.

— Təryt-na Miron Vaşkanəd pud kəməpn gortas pərtis. Me juali səlyş da suis, koləstis-pə kitə mənə çiranjaslyş vylə da dəş-ñin nupəş.

— En sər,—vəra səşiş Miron Vaşka.

— Məjla sərə, gətyr so menam azzylis-i...

Sizi-i tədovtçis, məj Miron Vaşka zvylyş nuəma gortas pud kəməpn kəjdəş.

Soşşəşis Miron Vaşka sobranijə vlypn. No seki i mukədjəs eə suvtisnə. Miron Vaşka-pə zər siş-tis. Mironəçlyş-pə trudodənjassə səjtəməş gizaləpnə. Sələp-pə gətyrəş oz uzav, a trudodənjəs eməş. Veşig Gavə çəççis da suis, Miron Vaşka-pə sijəs kəjdəş nuəməş vėrgədis.

Сосысьнъ Миронъ Ваѣка пондылс і судъ вѣлн.
Завѣ-рѣ, кѣждьсѣ китѣ мѣнда рѣтл, нѣ егъ гуѣтѣ.
Вѣдѣн-рѣ азъылснъ. А мукѣдторѣзѣс рѣ авѣ мѣкѣ.
Судъд снѣ кѣвѣс вѣлѣ езъ вѣзѣдл. І вѣлѣм-кѣ
мнѣ Мнронѣснѣм мѣдомѣл мортѣ. Ызку рѣс-
кѣма кѣжн. Рукѣднснѣ мортѣ рѣкѣвнѣ став емѣурсѣ
мѣрдѣмѣн. Кулак дѣж вѣрѣтѣл-рѣ снѣ. А мнѣ
снѣ „увѣзѣмѣж колхознѣк“ вѣлн.

Со-ѣд мукѣд дѣрѣжѣд ѣнѣмѣд кѣеѣма гудѣртѣлас.

1933 во.

1.

I stavbъ tajъ zavoditčis kolhozsa sobranije vьlьl... Jъz mьsjas sajn pukalis Mitiper gьtьr, kvьzis mьj mukəd ŝornitъnъ. Ninъm ez viččъŝ, a drug:

— Kьdjurova Әprәŝinna! — kьlis pьzandorŝan. Ez sьaŝ Әprәŝ: çajtis — ьlalинь.

— Kьdjurova Әprәŝinna? — jualis mädьŝ juralьŝ da ŝinjassә kutis novlädльnъ jъz pьeti. A ŝin vәрŝaьs i jurьs vätльŝә.

— Mitiper gьtьr! — gorädis vozьŝan Kladuk.

„Menә?“ — ььdsән povzis Әprәŝ. Kәsjis jъz mьsjas sajә sajәdčьnъ da indisнъ:

— Tonә taj, paç doras...

— Kьdjurova Әprәŝinna! Te ioan skәtničaән, — vәliŝti juralьŝlән ŝinjasьs voisнъ Әprәŝ vьlә, pьrisнъ pьkә, gudьrtisнъ ŝәlәmsә. Juralьŝlән ŝinjasьs meli, i çuzәmьs ñumjalә, a povzәdisнъ Әprәŝәs. Ninъm ez vermь sanь:

— Me... og...

— Ninъm, otsalam. Proizvodstvenнәj sovesea-ñije tenә indis.

Tazi Mitiper gьtьr kolhozsa sobranije vьlьn vәр pәri Kьdjurova Әprәŝinnaә.

Komьn noļ vo-nin olə Əprəş sōndi ulьn. Das-
şizim vosə Əprəşinnaən, a məd dassizimsə Mitiper
gəybrən. Кьмьньс-кə estьlis-nin sunь:

— Sonjanəj! Korkə sudьs menьm volas oz-a?

Komьn noļьş volis təv, komьn noļ gozəm mu-
nis Əprəş şin vozьn, a Əprəşь sud ez vaj. Kazit-
çə, voьş voə sьlən sudьs ььşmis, nekən veşig oz
tədav, daј ez tədovtçьv. Nьv dьrji oligən verəs
sajə munəm nađeja şələm şetlis, a verəssajə mu-
nəm vərn i tajə nađeja ez lo. Vosi, vьttə vaə sь-
vьtəm iz vəji.

Katlaşьvliş Əprəşjas şiktьn gərd jura Mitiper.
Stav oləməs sьlən vəli katlaşəm. Vьttəkə gezьlə sərə-
dьs sьrkədəm poe. Ləz dəra gaça, pьş zəndəs də-
rəma (Varlam pilən lavkaas kuļ mesəkjasьs sььş
miçazьkəş), olis ətnasən jurpəla kerkaьn. Munə uliç
kuza — çələd vətçəнь da ңerəнь:

— Gərd Mitiper!..

— Кьдjur — pьz jur, zik jəj jur...

— Jurpəla kerkal

Uşkədçьlas çələd vьlə — şavmunəнь, vosəнь, ңe-
kod oz şur. Munьь vozə kutas — vara-nin vətçəнь.

Kьzvət arəsəz olis Mitiper da vek vaz kodьs ko-
li. Ninəm sodtьнь ni burmədnь ez vermь. Vьl viz-
jas vəçəmən kəşjis ovmədçьнь — ez artьmь. Kolə-
əd vəvtə verdьnь, aştə verdьnь-juktavьnь, paştədьnь-
kəmədnь — kьş vьl vizsə vəçнь una kadьs. Kьk
gozəmçəz gurьşis da kujim dod ezər sedьnь kutis, a
kosaən senьstçьнь praməja nekən. Sijən-nə məs
aļi əs vizan? Varlam pilь təvьvd vələn kazakalis

da daskk sajт çəzis dumsşs. Çajtis-nin — seeəm ozər mortən lois, mşj kət Varlam pikəd orççən lavka suvtəd, a daskk sajтşşd Varlam pi şeis nolas, mukədsə uzjəzə vergədis. Baştanş-na kəşşə vəli. Məsta vylas gəgralis, a tək ez lo. Kəzvıt arəs tırtəm vərşn-zə voştis da Əprəşəs vais. Əprəş-şь vьt mun — şizim çojьdlь kolə kьtçəkə vostьşnь. Da-i kerka şьlən em, kət-i jurpəla da, seşşə vəv. Munis dasşizim arəsən Əprəş verəssajə da vostis asşşs nim — loi Miştiper gətrən.

Şugsışnь nьv kəşajas, pratəşis jurşı, vusjis çuzəm vьlşş vanjəm pirəg şer. Jur şьnştнь nekər — pratjasən da komokjasən jurşijasşs əşalənь. I loinь şiktьn kьk şeralantor: ləz dəra gaça (venəcuv gaç), jeşd dəra dərəma (Əprəş şəşşs vajiş sabdi səz dərəm), kuçik kızı, gərd jura Miştiper da pratəş jurşla Miştiper gətr. Jurpəla kerkalь mədrəlş ez kaj, a kartən sartas koka vəv dorə sodis jokmьkəđ məs da Dinş Prokə kulak ьzda vaļa — Əprəşlən stav pridannəşş.

— Miştiper gətrşs jokmьşə vara-nin kьskə, — smonitənь karta vozjassəñ vavajas Miştiper gətr (abu-nin Əprəşinna) məs vьlьn.

Sizi-i kolinь vojas. Sodəm pьddi ninətavuьs çinь pondis. Miştiperəs nuisnь vojna vьlə da ez-i volь. Vəvsə Varlam pilь kujim dođ turunşş loi şetnь, kujim lun nəsta uzavnь kəşjis daj. A loktan arnas Varlam pi Əprəşlşş vəvsə vuzalis nəlamьn sajтşs.

Miştiper ez lo, a Miştiper gətr nimşs Əprəşlь ko-

lis ənəz-na. Sijən i talun Kьdjurova Əprəşinənad stav jəz dьrji suisnь da nиmkod loi. Sobranije vьv-şan munəm vərn vodtəz tajə medjona juras vergalis!.. „Me — Kьdjurova Əprəşinna, me — Kьdjurova Əprəşinna“. Gazazьk kaziççis vaz kerkaьs, nиmkod-зьka kolis voj, nevьd lois aslas neməvəjja volpaşьs.

Asьvnas Əprəşь medvojdar məvp vьlas uşi kolhozsa juralyşlən tərtyja suəmys:

— Kьdjurova Əprəşinna...

Tərtь tajə kьk kьvjьs juras seəma pьris, mьj mədьzn jьvşis ez i məvpьstь. Səmyн talun zoңnas juralyşlən suəmys pełas zvongьnь kutis:

— Kьdjurova Əprəşinna, te loan skətniçəən..

I tajə zoңnas kutis kaziççьnь vьzdьkən vozza kьk kьvşьs, asşьs vaz nиmsə perjəmşьs.

„Kьzi i tom dьrji — Əprəşinna. Abu Mişper gə-tyr ni abu Əprəş, a Əprəşinna Kьdjurova, kodь kolhozьş şetisnь dəzəritnь dasvit məs“, — məvpavnь aslyş kutis.

A Əprəşь oləmas meddonatorjьs məs i vəli. Med aslas oməlik Kaşusьs vəli, a vek-zə jəvtortə şetьstis, vьjьd praznik lunjasə vəlystis i. Əprəşlən i vezalantorjьs şiktas vəli kьk-kujin məska olyş. Kaziççis, mьj kьk məska olyşə-kə voan — seşsa nиnəm oz i kov, seni-i stav sudьs. Əd Kaşusьs vəli kukaңaşas da kueəm gaza lolə, praznikkod. Vot, eškə... da kьtçəz məvpjasnad on volь vətyн moz. Sijən i talun nиmkod, paçьn lomtyşan pes moz-zə ьrjalə şələmys. Əd nem əti məs gəgərnь gəgralis, a əni loa dasvit gəgərnь.

Kueama-əd kerkaɓs i kartaɓs gaxtəmmɓlis, kor məskɓs vozza voas kuli. Una ɗinva kiɗtis, səmɓn siɗəs sɓlɓs ɗekod ez azɓɓv. Una ɗinva kiɗtis Əp-rəɗ i kolxoza pɓrigən. Əd zik ɗinəm avunad avuza ləɗɗd pɓrɓɓd. Jəzlən vəv, plug, telega, a Əp-rəɗlən — ɗinəm. Janzim vəli jəzɓs — siɗən i medvoz vek uz vɓlə kotərtis, meduna trudodən sɓlən vek kajis.

ABONEMENT №
Gəl. Centr. Bibliotekalan

2.

Kor Əp-rəɗ vois skət kartə — əzəsiasəd vəli bu-ree petəɓ məsɗas. So — Makar gətɓrlən ɗerədɓs, so — Ivan Ədalən ɗədjurɓs, so — ɗemə Mis gətɓrlən ɗədpelɓs, — ləddədɓɓn kutis Əp-rəɗ. Bɓdənɓs məsɗasə tədə, a aslas məs avu. Ez vəvɓ da-əd, dert, avu. Kət vek viççɓs, a kuləm Kalusɗ oz pet. Medvəɓɓn petis Galə gətɓrlən Vizəɓs.

„A mɓɗla Galə gətɓr? — ez kazitç Əp-rəɗlɓ gətɓrɗasən mukədəs ɗimtəɓs. — Məskɓs sɓlən Vizəɓ, a kəzajkaɓs Galə gətɓr. Məskɓslən ɗim em, a Parə asɗs ɗimɓə vostaɓa. Mem-əd kueəm ɗimkod tərtɓnad loi, Əp-rəɗinɗən suisɓ-da. Avu Galə gətɓr, a Jogor Parə, Paraskovja Zizova.

↳ Məsɗas vərəsa petisɓ Kləduk, Jogor Parə da Pe-
tɓr Nəsta.

— Voir, Əp-rəɗinɗə? Məs juktalam lok, səɗɗa uz ɗetam, — gorədɓ Kləduk.

Unaɗ-ɗin Əp-rəɗ gəgərtlis kolxoza karta gəgər, pɓekas goz-mədɓ pɓralis-i, no talunja pɓrəm zik asɓs ɗama.

Karta vyl, murtsa-na estədəma. Vəçəma niə vylən, vyl kerjasəş.

— Sonəđ tani məsjasəđlə, — vəd vuzərtigən məv-rəstləvliş Əprəş. — Oz kəpmənlə, i jəvtə unzək şetənlə, vızədənləş vəşig luvə na vylə.

Uşi məvrvylas aslas kartaş. Vəd ker kostəd təv puska sutlələ, kujədəş kən mukod — çerən ke-ravtəg oz sed. Məjyşkə-əd Kaşusəslən gənləş vəşə kuza vəli. Əygəđ da kəzəđəđ səşşə i vilisnlə.

Tani i kujəđtə ortsə petkədənlə, karta zozəş pu-ryt i asəv vəsalənlə. A əvənjəs zirjaəş, kor Əprəş-lən kerka pərevodas zirja əsiñləş avu.

Karta gəgərləş kujəd çukərjas. Tuvsovja sondi-şan pəş nənjəs moz ruələnlə.

Məs juktalaninləş voəm vərlən Kləđuk kutis viş-tavlnlə, məj kovmas vəçnlə Əprəşlə.

— Tenəd ki ulən loə dasvit məs. Nəş kolə ləştənlə 50 litr jəv, səki voştan əđi trudodeñ: un-zək-kə ləştan — trudodeñəđ unzək kajəs, a eə-zək-kə — çinas. Tenəđ kutasnlə şetnlə mərəən kərlə. Te sijəs juklan məsjaslə. Vəd məslən aslās norma Burzəka-kə dəzərilnlə məsjastə kutan — nəjə unzək-ləştasnlə, sizkə i tenəđ i trudodeñəđ unzək voas Əni munam da te primitan məsjas.

Tazi Kəđjurova Əprəşinğa loi kəzainən dasvit məs vylən.

I şetisnlə Əprəşlə Makar gətərləş Şerədəsə, İvan Əđaləş Şəduksə da nəstə daskujim məskəs. Məsjas Şerəđjasən, Şəđjurjasən, Kaşusjasən gortanləş vəlinə a tani vədənlən aslanləş niim i vədənləş niim

Ša pavor vėlė gizama da mėsjurvozė lašņas əsə-
dama, a Əprəş ez kuz keddėn. Vidlalis pavorjas —
čukymukyljas, a kod tadas, mėj gizama, nemnas-
kə kək ryt likbezə veilis da məd kėkės gortas
velėdnė volisnė.

— Mėj-ņin mikoddemėslė velėdčəmsės, — suas
vėli velėdėşjaslė.

Tədtama mėsjas vizėdlisnė Əprəş vėlė da vər
turun dorə sungėşisnė.

„Tədmaşam! Pervojtə-əd, dert, tədtəmtasnė. Kut-
čėsłnė-na kutam“, — məvpalə Əprəş aslės.

Ez i tədłė luns kolnė kutis. Velėdčis Kladuk-
lės kəym šetavnė, otsalis karta vesavnė, rėtlavnė-
lės mėsjasəs juktavnė vərə leččėlis, vėjvəčaninėn
olėstis — i go-tə munnė loi.

Ńimkodə Əprəş gortas munis. Ez veşig vidčės
slės lym rėkə vėjlaşəmės. Kəti tyr va loi.

Boştis sėrjəş dorə „Jugėdlaņ“ Ńiga, kəsjis ve-
lėdčėstnė da „Komi mu ozyr vərən“ kėvjasə-zə
i suvtis. Tədə Əprəş, mėj setčə gizama, unabş-ņin
sijəs vištavlisnė, a sėpasjas juras rėkėz oz kolnė,
sėrpijan moz kotərtənė. Uşi məvp vėlas, mėj Kla-
duk məslən lašņas zik-zə tajə medvozza sėpas
kodnas gizama da juras vois: „tajə, burakə, „k“
loə. Rəlinə, kolhoz pravlenijejn-əd taeəm sė-
pasşan-zə gizama vėveskəb“. Gəğyl kod „o“ tə-
dis, a koj məd sėpas vėlas dəzmis da vodis.

— K o m i, — kujligas-ņin artavnė kutis. — Burakə
„m“ sijə. „Mmm“. Loə aski vizėdlėnė, kėzi Marina
məslən lašņas gizama.

Mēdlunja asyls ez-nin lo mukād lun asyvas kod. Siz-zə sondi asyvuvšān kutis kypādčyn, pač trubajasys eyn šurjajas kypādčisn, a ėprāšl kucēmķə vyltor prys pkekas. Unas sadmьvlis, vič-sьsis, oz-ə jugdь, a jugdьs narosnə dьr oz vo. Məvpšs vidlalis asšs məvpjassə, donjalis kodi meduna lštə.

„Parələn māsjasys lštanaš vəlīn“, — məvp vь-las vois.

Artalis eəe, kьzi aslas Kaļusys lštьvlis. Volis juras, kьzi vov vuzalan voə sьlən vəls i māsķs eьgjalisn. Vəls kokjьvšs uši, karta šten gəgəršs kuļədsə šo is, a māsə medvərja turun čirjasən da kristaradiən verdis. Una kristaradi seki lezlis turun jokmьļjas vьlə, šojan pānsə səriən Kaļusьskəd jukis, vəvsə vuzalis, a məstə ez enovt. Sijən i donasšs-dona kuligas kazitčis Kaļusys, vьtčə aslas olə-mьs zonnas kuli, ətik sog səmьn kolis.

„Kьzi-nə, pəlīnə, trudodeņšs? Məsķd-əd oz vь-dən ətmьnda lštьn. Menam, gaskə, stavys oməl lštьš loas, a mēdlən — stavys bur“.

Šiktyn pačjasys šurjajasən eyn kajə, a ėprāš asšs pačsə ez lomtь.

— Asja idrašəm vərči vola da lomtьsta, — aslys suis petig mozys.

Vəli voz-na. Ėprāš vois skətničajas olaninə da sen səmьn stərezika Marpa vьd nьrgorən uzə, ez-i sadmь ėprāš pьrəm sьas. Məd mortən loktis Ivan Ədā — idrašš.

— Te taj, Əprəş, talun vöz. En-na uşlas, regьd tenьd, mustəmmas tajə — partukaşig mozьs siјə kutis kajtnь.

— Me og una boştəm rađi. Şetisnь-əd məsjastə da bura najəs kolə vıznь.

— Bura-ñin tan vizasnь-da. So-əd, mi loktim, a Kladukьd uzə-na, a məsjasьd vaksənь, kəгьm korənь. Prəsta-əd kujim kukaңьd ez kuv.

— Kəт-əd i şo məskьdlən kujimьd kuli, — voça suvtis Əprəş. — Taş so kujim ətlaş kuli da tьdalə, a vazən vel unalən kukaңьd vəli kulas da ogə i tьdlə.

Ez burakə kaziçşь Əprəşlən voça suvtəmys Ivan Ədalь. Klonədcьnь kutis vedrajasən, veşig Marpa sadmis.

„Məstəg olьş morttə tatçə kəт med ez-ñin indьnь, — aslьs skəralə Əda. — Na romьş burьd oz-ñin lo, ez-na matьsçşьvнь unzьk məsjas doras-da. Siz-zə-əd loktəma da velədnь kəşjə, vьttəkə praməj mort“.

— Mьj-nə ta vözza? — şinsə kutis gudьnь Marpa.

— On-kə-əd voz lok Əprəşjaslь trudodeңьd eea kajas, — petig mozьs suis Əda.

— Mьjnə talun Ədalьs loəma? Vek-na medvərjə-ən volьvliş. — divujçşьnь kutis Marpa. — Kueəm pьe sьlь talun pьгəma? So burakə i mukədjəs voənь.

Nimkodaşə apreł təlьşşə sonđi as jugьdnas, lьm ezьvь vьşer eskьnən zirdalə. Asьvlən nimkodьs pьгə kartaəz. Məsjas i najə gəgərvəənь tulьstə. Junь leççigən isalənь kusiņas, oz pьrnь kartaə goz vo-

335, a kukanjastlən çanjaslənmoz kokjasnı̄s ı̄rlık-
jalə̄n. Bəznı̄sə toɾgədamən kotralə̄n karta gəgər.
Tom vırjajəd korə vərəm.

I mədisnı̄ Əprəşlən lunjas vizuvnı̄ tuvsovja mōz-
zə ədjə. Bıttəkənəş i sondı̄s petavlə medı̄m sə-
mı̄n Əprəşlı̄ siz-ñın gaza lunjassə gazədı̄stnı̄. Kuç-
zı̄kəş lunjas ovlə̄n, kor məyp vı̄las volas Ədalən
medvozza asvı̄nas Əprəşlı̄ kajtaşəmı̄s. Seki
zavednə lolə aslas vəvlytəm sud vı̄lə. Zavednəsi-
jən, mı̄j nem olis da nekueəm sud ez vəv. Əni so
veşig şələmşanı̄s kəsjis uzavnı̄ da seki suaşə̄n.

— Med, koləkə, tatçə ez indı̄nı̄, — suis vərı̄vı̄las ası̄s.

Səmı̄n medı̄m vestə̄nı̄ puktəm nədejasə, nəsta
zīzı̄ka kutis gəgravnı̄ məşjas gəgər, asşı̄s nemən
çəzşən melilunsə puktı̄nı̄ nalı̄. Məşjas bıttə sı̄jəs
gəgərvoə̄nı̄, kokşı̄ şetı̄s-ñın tədə̄nı̄ sı̄lı̄ş loktəm-
sə. Pervoı̄j ətik, sessa məd da na vərşə i
mukəd kutisnı̄ unzı̄k jəv şetnı̄. Daskujim ı̄ş'ı̄ş
məş kutisnı̄-ñın şetnı̄ kvajtımı̄n litr. Nəsta lokəş
loinı̄ şınjas Ivan Ədalən.

„Çestə uşkədçə, puktisnı̄ skətı̄ñaad-da. Mənə
nevoş vek ətdortə̄nı̄“, — lokalə Əprəş vı̄lə.

Sijən i Əprəş məşjas dorti lokzı̄ka vesalə, mukəd
dı̄rjı̄s oz çı̄skı̄ş, Əprəşlı̄ loə sı̄jəs vəçnı̄. Ətçı̄d
veşig nərəşis Kladı̄klı̄.

— Ladnə, me şornı̄ta, — suis Kladı̄k. — a te
en pov sı̄bı̄ş. Sessə tenad, Əprəş, em əti loktor—
on kuz jəv vajəmtə məşjasdı̄lı̄ş luçkia paşjavnı̄.
Talun te dorə kulfarmejeçəs ı̄sta da zavodit veləd-
çı̄nı̄.

„Мъѣъ і лəгалə мe вьлə Іван Əдрəъ? — мeв-
палə асльъ Əдрəъ. — Мe сьль нинəм-на лəксə eg
вəчль. Мe-əd eg тaj асьм пуксь, мeд колəкə ш-
јəъ ez сəвтнь скəтнїсəшь. Вурə-кə узалис — ez пe-
вош сəвтнь. Мeнъм тaн казитчə узавнъъ да og
тoн пьъјəмəн пьъјь“.

Унаъъ думвьлас ушлə Каљусьъ, Мишперьъ, став
олəмьъ. I медьъдъд согəн аслас олəмьъ казитчə Ка-
љусьслəн кулəм. Каљусьскəд вьттə кулис i олəмьъ
зопнас. Əни мəъјас гəгəрьн гəгралигəн унаъъ ју-
рас волə мəвп: ok, ешкə, аслам-кə тajə ставьъ. Еш-
кəн ас керка помьнəш-кə тajə ставьъ, ас картəвн-
əш-кə“. Сəмьн сек-зə вьдъдък мəвп воца сувтас да
вевттəъ воззасə: „Гаскə секи ставьъ Каљус мoз
кулəнъ да гаскə i олəмьъ ави Каљусьн-да. Вəли
тај вəв да Варлам пи глцнəэ кais, мəъ — кули да
вьлсə лəшəдəмьъ тəльъ сузəдəмкoд-зə. Лоə-нип ву-
ракə кьк вəлəən нем коллəвнъ“. Согə ушлə Əдрəъ,
кoр став олəм тujсə казтьстас. Кьк вəлəа ольсəз
oвмəдцис! Вəли Мишпер, вəли вəв, мəъ, вəлə, а став
пьддцис лoис кьк вəлə.

— Кəни судьъ? Тазтə-əd кулан да гoртјад кујли-
гəн заведнə лoэ ас олəмьд вьлə, — мeдвəрьн су-
ас. — Дaj Каљусьн-ə судьъ?

Унəтoр јьльъ мəвп кајлас, унакəд oкoтə шoрнит-
нъ. Шьаслисəтчьд Кладук динə тa јьльъ, шїјə велəднъ
кутис, а ez вїштəвнъ. Унэькьъ кутис вeтльнъ сoв-
рəнїејас вьлə, кьвзьнъ сeш шoрнитьъшльъ.

Əдрəъ нем сəзьъ сəјтис, мьј вьд мoртлəн em
аслас гoрт, аслас керка-карта, мəъ-вəв, ьз-вəлə, ас-

las embur, kəni mortlən stav sʲlʲə-mʲlʲəbʲs ʧukər-
təma. I kovmas-kə kʲtʧəkə məd mestəə vesʲjʲnʲ —
stavʲs najə kutasnʲ vətʧnʲ kuz vəzən. Daj stav
oləmçəzʲd tajəjas kuz vəzən vətʲsənʲ. Seeəm və-
zən, kodəs nekʲtʧə nekər oz poz kolnʲ. I tajə və-
zas mortʲs aʧʲs stavnas: aslas uznas, oləmnas,
samlunnas, zillunnas da ovnʲ kuzəmlunnas.

A əni kutis tʲdovʧʧnʲ, mʲj mortlən oləmʲs avu
tajə vəzas, a kʲtənəkə mədlaəp. Tajə vəzʲs vesʲg
kʲskə vələm mədarə. Oz lez munnʲ setʧə, kʲtʧə
tenʲd kolə, oz lez ovnʲ asokotaʧʲd, kʲzi tenʲd
kolə, kʲzi ʧələmsaʧʲd kəsjan eʧkə ovnʲ. Nemʲd
tajə vəzsə vizəm mogʲs i loə mʲrʲsʲnʲ, pəʧ kiʧnʲ,
vʲn vertnʲ, lʲsəm zugədʲlʲnʲ, ʧinva kiʧnʲ, kʲtʧəz
mukədjas taəəm-zə vəzən oz əvtʲstnʲ da ulanʲs
ʧurknavnʲ, kʲzi Əprəʧəs ʧurknalisnʲ.

ʧəkʲd kazitʧʲlis Əprəʧʲ stavʲsə tajəs kazʲvʲnʲ.
I medʲm siʲə məvpjassʲs mezdʲsʲnʲ, pʲralas Kla-
duk dinə, mukəd skətʲiçajas dinə.

4.

Medgaza kad skətʲiçajaslən lunsər gəgər. Məs-
jasəs verdəma-juktaləma, lʲʧtəma, vesaləma, asja
jəv sdajtəma. Rʲtjavʲləz mʲjkədʲra prəstəʧ. Tajə
kadas ʧornʲjas, venʲjas, osʲjʲsəm da məda-məd vʲ-
lə vestəʧəm.

- Tenad, Parə, kʲmʲn ʲitr loʲ?
- Kʲzəkəjams. A tenad?
- Menam eea. Kʲzəkvajt.

Tajə kadas mäsjasəs jona sueiktədləvlə. Bəđ məskəs kaztəvlasn̄. Kodəs lokən, kodəs oskəmən — bəđən̄l̄ m̄jkətm̄ndaən şurə.

— Eea? Menam kəzkk̄k̄ş vlə ez-na kajl̄. A r̄tnad kəz̄s murt̄sa lolə, — poraşə Nastəşsa.

— Loka, sizkə, vizən, — s̄əşə Kləđuk. — Əprəşlən so talun-na kom̄n k̄k̄ litr.

— S̄lən-əd mäsjas̄s burəş.

— Nəkueəm vur avu. Bura vizə, sijən i una vajənl̄.

— Menşym vara kət k̄zik viz, taş una oz vajn̄. Trudodən nəkueəm lunə-na ez kajl̄.

— M̄jla-nə Ivan Ədalən sijə-zə mäsjas̄s vet̄m̄nəs n̄kor ez şetl̄n̄, a Əprəşlən kvajt̄m̄nəs? Bura dəzəritəm sajn̄. Tijən kərm̄nd taləşşə, loka verđad...

— Əprəş-əd una kəs̄jə kuravn̄-da...

— M̄jla kuravn̄? Rəđjtə mäsjasəs da şələm-şən uzalə. Kərm̄nd s̄lən oz əvlədaş.

A Əprəşl̄ n̄mkod, m̄j s̄ j̄l̄ş şorn̄itənl̄, vazən zato una şeravlisn̄. Ne vek-zə-əd ətarə.

— Oz kov siz-taz vizədnl̄ uz vləd. Siz-n̄in mi plann̄məs ogə t̄rtə. M̄j vəsna? Çajtad mäs-jas oz verm̄nl̄ şetnl̄? Ogə-na burasə viznl̄ najəs kuzə, vot m̄j...

— Vernə, Kləđuk, — torkis Parə, — n̄inəm lokavn̄ Əprəş vlə, bura-kə sijə uzalə. Mort zila uzalə, a mi sijəs vidam.

— Sijə i em, vavajas. Mijanl̄ t̄skod kaziççə

trudodentə anija noğan artaləmbd. Çajtam, mьj tazinad oz lo luçki. Əprəşinəmbd so petkədlis primer. Mijanь kolə stavnymbь siz uzavny. Verdçəmbd mijan vьyti-na lok, taskajtam kəgьmtə. Noraşam eea turun vьlə, a aşny og kuzə verdçьnybь. Məskьdlən-əd jəlybь kьv jьlas.

A kartaьn izьbь zьvьj ez vəv zev bur. Məvп vьlas vois Kladukьbь, kueəma vəli məşjasəs vizəny, kor sija tatçə loktis. Bьd skətničabьş lunuz artaləny məmbd şerti. Kueəma yizəny — oz artavşьny. I medşəkьd torjən Kladukьbь lois jəv vajəm şerti lunuz artaləm. Ez-əd veşərə Kladuk vəv kurs vьlybь, ez veşərə kujin təlyş velədeş. Bьbьd zьkən munis medvozza proizvodstvennoj soveseanije:

— Kьzi jəvlybь şerti? Menam-kə stav məskьbь suvtas?

— Kьzi bьd mortly ətkod məssə şetan?

Zьkən, no loi vennь. Sek-zə Ivan Ədçəs loka uzaləmbьş loi vestьny skətničabьş idraşьşə. Vьj jəzəs vajisny məşjas dina. Əprəşəs eəe-i.

Əni-na veşig vazьslən dukьbь avu zikəz vьrəma.
— Me i sua, vavajas, mьj mijanь kolə kьpədnьbь iz. Kьmьn una-əd gosudarstvolь vьj şetam, sьmьn una i sija mijanь kutas şetny...

— Me, Kladuk, petə panlaşny Əprəşkəd, — vana na torkis Parə. — Udarničaən loa.

Nazənik, no munə vozə iz. Sijən i nımkod Kladukьbь. Nımkod sijən, mьj kartaas iz burmə, məşjas miçazьkəş loəny, a kolhozsa juralyş bьd lun oşkə Kladukəs:

— Bur, bur, Kladuk. Regyd vьdlunja plan kutam tьrlnь.

— Tьrtam, Jogorjevic. Mi-nin mьjkə ogəj vəçəj roməz! Eg-na səras nekьtçə suvtlvəlj.

5.

Çəskьdəş tuvsovja vojjas. Nəsla-nin çəskьdəş taem vojjasьs kaziçьblinь Əprəşь tom dьrjibьs. Pukşas vəli tьtjьşəm vərad as zьtņik vozanьs da məvrapnь kutas. Məvrapə, kьzi korkə sijə kutas tom zonnəs radejtнь. Zonnьs loə jon, paçcer kod morəsa, voşsa şinjasa, vьna sojjasa. Vermasnь vара seeəm sojjasьd izavnьd. Kutlas zonnьd da şə-ləməd vərəmşьs dugdьlas. Seşsa verəssajə sijə zonnьs saje Əprəş munas, vьl kerka leptasнь, vəv ləşədasнь da seeəma ovnədçasнь, mьj mukəd vezaləm pьrьş kutasнь kajtнь:

— So-əd kueəma Əprəşinnaьd ovnədçis! Çəşşə-zə, seeəm muzikəd saje munis-da.

I stavьs tajə məvrijasьs mədar putkьlən putkьltçisнь. Nekod seeəm kvjassə oz su. Nekьtçə daj nınəm vьlə vezavnьs. Vaz kerka pəv vьlad əməj da siş stьn vьlad vezalan?

Uşl tajə stavьs təd vьlas da petis karta pos vьlə. Seeəm-zə jezьd voj, kьzi-i dəsşizim vo sajn. Sə-mьn seki şiktgorulas ez vəvlyь ьzəd kartals, kəni olə kəkjamьsdas məs, kod pիş Əprəş kьn dəs-vit, da turun leptan poskьs Çivləga sorpos kuza-zə kuž. Ez vəvlyь esijə vьl gidnaьs, ez vəvlyь tonə murtsa tьdalan vьl skoləbьs, kresitam viçko jurьs.

Ez vovl̄ i masinajas vizan esij̄ saraj̄s. Ez vovl̄ v̄j zavod̄s, k̄z sij̄... šeparator̄s da maslovojka-
s. Kueam̄ ali seki masinajas vizanin, stav šiktas-k̄
s̄m̄n Varlam pil̄n v̄li vuršan masina.

Talun Marpa p̄ddi Əpr̄s kol̄çcis voj uz̄n̄. M̄j-
əd keran, okota loəma mortl̄ gortas uz̄n̄-da.

Ez̄s tašt̄an əsj̄ma t̄l̄s̄ šikt vešt̄a. B̄zd̄ šari-
k̄n p̄st̄i t̄l̄s̄ dor̄z kaj̄ma vaz viçko jur. V̄s-
n̄dik beç p̄l̄n j̄las n̄zədçəma plag. Vesig s̄-
l̄n ḡrd̄s t̄dçə t̄l̄s̄š̄a. Seeam̄ l̄n, m̄j lolal̄m-
sə m̄sjasl̄s̄ k̄l̄ə Əpr̄s.

„M̄j-i me lok̄sə v̄çi Ivan Əd̄abl̄s? — vara m̄əv̄
v̄las vois kodk̄ lunja šorn̄jas̄s. — Me tatçə eg
v̄zj̄s, og asl̄m̄ l̄št̄. At̄t̄ k̄t̄ Kladukl̄, v̄d̄ zduk
dor̄j̄-da. Med-n̄ i sak̄, s̄ v̄l̄ə me og-z̄ə vizəd-
l̄-a. Aç̄s ez kuz uzav̄n̄s da me v̄l̄n̄ lok̄sə
k̄s̄j̄ pes̄n̄“.

K̄l̄ə kueam̄k̄ə m̄əs naz̄n̄ik̄n ̄m̄əst̄is.

— M̄ji-n̄ taj̄? Par̄l̄n m̄əsk̄s kukan̄aşan kad
v̄li, a aç̄s n̄in̄əm ez višt̄av. Koli-z̄ə-əd višt̄avn̄.

K̄l̄ə m̄əç̄s ̄m̄əst̄is sij̄-z̄ə m̄əsk̄s.

Munis kujl̄s̄ m̄əsj̄as dinti m̄ədar pom̄as, lezis
ḡrd̄ šera m̄əssə gez j̄l̄s̄.

Mam šin̄jas̄ən vizəd̄lis Əpr̄s v̄l̄ə m̄əs. Seeam̄
korana šin̄jas̄ən, kueam̄əs Əpr̄s nekor-na ez az̄v̄v.

— M̄j-n̄ z̄ələtabl̄s̄ kol̄ə? M̄j-n̄ akañ̄s̄l̄s̄ ko-
l̄ə? M̄jn̄ə don̄abl̄s̄ kol̄ə? — pakjass̄ə malal̄ig t̄r̄ji
kutis kaj̄tn̄ Əpr̄s, a aslas n̄euna šin̄v̄əb̄s oz pet.

M̄əsl̄n̄ pakj̄as̄s̄ p̄l̄t̄əm gadkod̄s. Əpr̄s liçk̄b̄-
tis da v̄d̄s̄ən ruzt̄b̄t̄əm̄ən m̄əsl̄ l̄ol — nora-nora
v̄ak̄əst̄is.

— M-a-a-a, — вѣтэ асшс мамсэ корис.

— Мь-нэ зэлэтайсь колэ? — вэрдэм сорэн-нин
сuis Әпрэш, а ачыс котэртис эзэслаң. Самьн рь-зэ
вэр бергэдэис да лептис мэсьшс вэзсэ...

...Ачыс Әпрэш омэла тэдэ мь-нэ сешса вэли. Пом-
нитэ, вѣтэкэ кинас еэе кьскис, малалис пакжассэ,
нитис кьнэмивсэ. Кьвлис, кьзи еэе мукэд мэсјас
вакэстлиснь. Кор-нин ставьс лантис да Әпрэш асас
воис — мэс зев зила вэли нилэ ньрулас кужыш гэр-
дов шера куканэс. Малыстнь кэсјис куканэс, но
мамьс ньрнас вестис сьшс кисэ.

Petis karta vozэ — асьв...

Medvoz loktis Kladuk.

— Нинэм ез вэв? — јуалис.

— Машкаьд кукпи вэјис.

— Чэв? Некодэс эн кориль? Коли-эд менэ чу-
кэстнь...

* * *

Lunsэр гэгэрьн правлэңјеьшс воис Kladuk.

— Әпрэшинна? Правлэңје suis тавојја кукпитэ
теньд сетнь премја рьдди вурэ да шэлэмшан узэ-
лэмьш. Ачыд тани вьдте, мэсјастэ визиг моэ, вурэ
дэзэрит, мед јон мэс лоэ. Мь-нэ те? Oz-э шинва
пет? Әпрэшинна? Мь-нэ те? Мьјла-нэ вэрдан? Мь-
нэ, Әпрэшинна?

— Нинэм... ме... сиз.....

— Кьш-нэ сиз, вэрдан да. Мь-нэ лои?

— Ме... радэјла... зев-нин те, Kladuk, вур...

— Ави, Әпрәшһңа, ме буr, а ми буrәш. А те еп вәрд. Естһлин-һин-әд немчәзнәд вәрдһнәтә.

— Сижә-и ем... Рад loi, а vaz шһнвәјасһс мәвр вһлә воисһн да әни радәјла петис.. Тап мијанһс судһс вәлишти седас.

... I ставһс тајә завоқитчһс кәлхоzса собранје вһлһн...

1982 vo

Sap pemydəş arşa vojjas. Murtsa-na sonđi sajalə, a kerkajaslən şiktyn ədva-ədva-ñin vuzərjas tədçəpny. Voçasən seşşa veşiğ i vuzərjasəbь vьrəny da kolə pьdəstəm gu, kodlən pom ni dor nekən avu.

Kylə şiktyn pьralisny tom jəz, lančis medvərja gudək sь. Gəgər loi seməsə uşkədan çəv. Səmyñ korkə-korkə uvtəstlas şikt pomьn kodlənka pon da pьr ətmoza çilgə sor pomədyş içətik vorgaəd va. Nekən lov ni sь.

Taeəm zik zurs pemyd da seməstəm, çəvoləş vьlavьlybь Dañəlyş vek çuztəny vazşa vəvləmtorjasə. Şinvozas, vьttə tərət-na sijə vəli, suvtə taş-na şəd ukrainasa voj. Dañə taz-zə ətnasən kujlə kuž turun pəvsьn. Oz tədçəny veşiğ matigəgərsa turun zijas ni poşñidik kustjas. Səmyñ korkə-korkə kokjьlas koşməm kos turunjaslən kьşnitəm kьvlə, kor turun pəvstti kotərtasny sьrjas livə joş nьra suşlikjas. Dañə şekretyn. Kolə kьjədnь oz-ə kodkə turun pьeti kьşşь xutorlañ, kəni sojçça Dañəjaslən otrad, oz-ə kьşənkə uşkədçəny maxnovəcjas, kodjasə luñnas-na vəlisny tajə xutorşьs.

Liçkə un, okota jurte puktynь çevьd voļəsa myvlyə, okota kəť mьjkə dьra ojbьrtəstlyny, okota

мънтэдѣнь лунша мизьш, кьскə му вердас журтə,
но оз роз. Мед журьд век вѣли вьльн дај рељьд
ѳовизис том ѳанлən моз. ѳасьс кьсшə лун куза,
а кољə куљьнь кујин ѳас. Куңшəнь шиняс, сдук
мъндаяс кезлə вьлə журсај.

Друг ѳеьльн кьлə турун рəвсьн сур-сар муни да
вэр lois ѳəв. Даңə дрəгмуні, торьда ѳавьртис виң-
товкасə да пружинаəs моз зелəдис став тусасə. Оз
вəрзьв, оз lolav. Дугдис сəняс куза визлавнь вич.

Кьлə мэдьш сур-сар муни. Но тажə аву-нин секи,
рашкьд штер сəрьн, а əни, шорəмјас вокьн.

Даңə звьльш лантис, leptьstis verdankasə, kutis ki-
malasən korшнь кuroксə.

— Kod sen?— ѳемвиѳѳьстəг петис Даңələn.

Некод ez сьшə, но əни-нин зик кьлə—kodкə шo-
рəм сайьн рєєрјас рəвсьн вєтлəдлə. Даңə ризєлшə
ѳургəдəмən ѳєѳѳьстис рое ѳукəр vomən.

— Kodi seni?— ѳорьда-нин јуалис.

— Be-e-e!— кьлис иѳəтик вəлələn вəkəстəм.

— Mun seš!

Вəр-нин тəдѳьстəнь керка визəрјас, азьв вьльн
јenez тəдѳьмəнја југдьстис. Шикт куза кьлə вələn
гəнитиснь, вəвлən kok сььс да тєлєга сььс јələлən
јєгьрьн ѳєѳчələ. Даңə вэр пуксис рое ѳукəр вьлə.

Ушьвлə мəвр вьлə і мəдтoр.

✓ Рємьд аршə војə-зə Даңə торјалис рəзведкəьн
аслас јортјассьс. Сəјтис војьвьд— ѳєкодəс ez азьв.
Асја вьлас-нин вєшкəлис куєəмкə вэр диə, аззис тє-
тик вл. ѳəјтис, мьј асланьс јəз да мунис вєшкьда нə
динə. Кəсјтис сьшəсьн да кəзалис—аву сьңєлə јəз.

— Stojl — goradisnъ sёšan.

— Daņə sьvьtčis vokə da mədis kotərtnъ. Kьlə vərsaņ vətčənъ, lьjlənъ. Koləkə eškən Daņə i pyr pьsjsis, no kьtčəkə konjašis da ušl. Dьr ez romaš ušəmsъ, vьttə časъn sьnədas dovjalis. Uššəma vьzd guə. Vətčьšjas loktisnъ gu dorə, suvtisnъ.

— Da ņikogo ņe vьlo, — kьlə dəzməm pyrəš suə ašikьs.

— Mozet i pokazaloš, — səglašitčis mədьs.

ņedьr sulaləm vəgьn vər munisnъ.

Asьləz sen kujlis Daņə. Pyr kьlis, kьzi vьpur dorьn pukaļšjas vurađьr-na vьrgisnъ da jugьdnas-ņin kьtčəkə munisnъ.

Səmtьm naјə munəm vəgьn Daņə petis gušьs da lunjugьdnas azzis asšьnъs jəzsə.

Šorəm saјьš vaļa loktis Daņə dorə da kutis vaksьnъ.

bvlavьv zikəz jezdədнъ kutis. Ju saјьn vərjьv gərdədьstis, kerkajas ləzədisnъ, kьrtis ičətik təv ru. Zavoditis vesašnъ arša kьmərjasьš jenez.

Asja unmən užə šikt. Petukjas mədьš-ņin čuk-sašisnъ. Kodlənkə katьd romьn voššьlis əzəs.

Kodkə tьdalə so kerkasə-ņin lomtis, kerkajas saјьn čepəšjis šəd eьn.

— Voz-əd jəz čecčənъ, — məvpystis Daņə.

Zavorəd lezis vaļa piəs.

Kerkajas saјьn eьn ətarə mədis sodnъ.

Pervojsə vьttəkə gežjən kajis vьvlan, a sešša ku-tis šəd šurjaen purkьnъ.

— Mьj tajə? Pəzar? — gəgərvois Daņə.

Kajis poeəs vьlə — vizədllis. Əni oz-ņin poz ьlav-

нь — kodlänkə kerkaəs sətçə. Çeççəstis poeəs vyləş
da uškədcis şiktlan.

Kylə şiktən kodkə kuza gorədis, seşşa unaləyn
voşşalisnə kiļçə əzəsjas da petisnə jəz. Uvtčən
kutisnə ponjas. Kələkəlniça vuvşan zavoditis zvon-
gənnə potəm zənjan.

— A şorəmjasəđ? — drug Dañəlb məvp vylas vo-
is. — Koļnə?

Ñedər sulaləstis zavor dorən da vər pəris şo-
rəmjas dinə.

— Oz-ə mijan sətçənnə? — şələmbs gudərtçis Dañələn
Eyn petə kəşankə kerəs sajsan, Jogor Vaška
kerka jur veştı.

So esijə ləmkustjasəş Jogor Vaška vozvəlyə, so
vozənzək skvoresniça, so ..

„Menam kerkaəđ!“...

Vər uškədcis zavor dorə, no vara suvtis.

— A şorəmjasəđ?

Ñətçəđ vəvlyətəma səzis şikt. Kļonakəvnnə kutisnə
vedrajas, vələ-dodqajas mədisnə kotravnnə ətarə-
mədarə.

— O-o-o! — səmən seş kylə.

Korkə-korkə kylas poejaslən çegjaşəm, zavorjas
voştaləm, seşşa əsiñ kişşəm.

„Şorəməđ-əd kolhozlən, a kerkaəđ aslad“ — kylə
kodkə pəşənnəş viştalə Dañəlb.

— Şorəmjastə ətik zduknad nekod oz nu, me ko-
dəskə tatçə ɤsta, — açəş-nin suis Dañə.

Ez veşig kažavlyə, kəzi loktis Vaşə, aslas piş,
mɤjkə kutis tiļgənnə kokuləs — kotralə şorəmjas gə-

gær. Kotærtlas med dorsašorəm dorəzəb, vər volas zavor dorə, kajlas poeəs vələ da vara šorəmjaslan kotærtə.

— Tat, maməyd koris, — vərde Daŋə kokulən Vašə. Vizədlis — Vašəb aslas, meddona piyb.

— Lanf, — gorədis, kəzi nətčəyd-na ez gorədlə Vašə vələ.

Kodkə məd mort loktis, kutis gorzəb Daŋəb:

— Daŋə, te mun...

— A šorəmjasəb?

— Me kolčça.

— Te-nə kodī?

— En əməj təd?

Vəlišti Daŋəkazalis — loktəma kolxozlən zavxozəb.

Kor Daŋə vols gort dinas — kerka stəbəs zoŋnas-ŋin vəli kiššəma.

— Kəni te vetlan? — gorzigtər uškədcis panəb gətəbəs da muas vodəməŋ sərkijaləməŋ kutis vərədnə.

— Əztəmaəs, — səməŋ uditis məvəbstəb Daŋə da uškədcis jəz čukərə.

— Marja, en vərde. Kerkaəb vazšəs bur loas, — burədə Daŋəbš gətərsə kolxozsa jurəbš. — Əni-əd te avu ətnad. Mi — unəən. Unənad i kerkaəb regədzək dəj burəək loə.

Marja vesjis tuj sərəb poe čukər vələ da soga əvədis jurə. Sərkijaləb pelpomjasəb, drəzzitə stav tusəb, a dinas sulalə Vašə da šinjassə ičəlik kulakjasnas čəkigtər vištəb:

— Mamə, tačəyd loktis...

Kolnə kutis asəv.

Зыз Макшим talun voz sadmis. Бетте кодкә увь-сьс ескынсә кыскис — virskәвтәмән çeççыstis volpaş vьльş da зьрәdis sarajә. Gәgәр вәli çәv, сәмьп карта вьльп кьлә şәкьда lolalә mәs da gidьп бакәstis içәtik vaļa. Assә vidig moz, vaļavәzсә гьзjaligtьrja kimalasәп кьşşis Makşim kerkaas da nazәnik (med-zә vara gәtьrьs oz tәdlь tajә tojtәmsә!) pьris sonьd sebras ulә. Un ez-nin lok.

Kodkә lun Зыз Makşimәs premirujtisнь — şetisнь vьl gaç dәra. Da mьjьş! Jәzәs kәnkә vәrьп uzalә-mьş da splavjas vьльп premirujtalәнь, Makşimәs-zә una naң voştәmьş.

A Makşim vәli polә, mьj sьльş naңsә vәr mьrd-dasнь, кьzi taj korkә mьrddәmәп-mьrddisнь una naņa jәzьdlьş. Teskod-әd: nәtçьd jәrtәd pьdәsjas pramejzьka ez verdьlvьльнь, a әni çukjәп tьrisнь daј kumә mesәkjasьş çәlәј çipas kovmis teçнь.

Tәrьt pьis nәsta povzәdis. Kotәrәп lunsәr-lunә loktis skolәş da posvozşәп-na kutis gorzьнь.

— Tatә, tatә!.. Tenә gazetә gizәmaәş.

Jokmuni şәlәmьs Makşimlәп — veşәpәri.

— Laңtl... Kueәm gazet... Kodi menә tәdә?

— Zvьl-zә... To me lьdda.

I Vaşә paşkәdis gazet da goraa lьddis:

„Maj“ kolxozыs Siganov Makšim tavo voštis so vetymьn pud naq. Sylan ta mynda naqьs naqčьd-na ez vavьb“.

„Əni zik-ŋin nuasнь,— mavpalis asьs Makšim.— Lyddasнь gazette daь suasнь: ak, so taj kodlan una naqьd vələma — vetymьn pudsə zik pozə nunь“.

Vojьs ez kut uzьsнь Makšimlən. Sijən i talun voz sadmis. Kodkə zev goraa sarskəvtis sarajьn, vьtə šu mesək kištisнь kum zoz paštalaьs. Makšimь kə-zitčis, mьj tajə kumsə sьlьš petkədəнь.

— Kueəmkə kьnəm višəm mədis,— asьs vьlə, no gətyrьsь kьvmən suis Makšim vodəm vərəs da vəlisti gəgərvois, mьj tajə vara zik kurəgjas mudə-dьn sadmьlisнь.

Sijə rьtnas Makšiməs gizədəmən korisнь sob- ranije vьlə da suisнь, mьj seni naq jьlьš kutasнь šornitнь da sijə artьstis-ŋin una-ə sьlьš vermasнь kornь.

„Šemjaьn menam nol dus. Dasvit pudjən-kə kolьn — kvajtymьn pud. Vetymьnьs zik-ŋin lisnəj“— du- majtis sobranije vьlə munigən Makšim.

Jəz vəlincь una, zik šetsovet tyr da Makšim ez i piškədcь pьelaqьs — lantədcis pač vokə.

— So taj sijə loktis,— vьtə sijəs stavən vičь- šəmaəš, drug kutisнь gorzьнь ortčən sulalьsjas i ŋinəm-na Makšim ez udit sunь, kьzi sijəs tojlalisнь pьzan dorəz da pukšədisнь sluzakjaskəd radə. I sob- ranije čəzьs Makšim mavpalis — kьzi tajə loi? Lyd- dədlis vьd voškov gortьs petəmšan, no ŋinəm ez azь sēəmtorsə, mьjьs eškən kollis sijəs tatčə pukšəd-

нь. Сь вәсна і ҫорнӳҫјаслән кѳвјасьс омәја ыриснь
везәрас.

... Dum вьлас ушли, кьзи асьвнас сь ordә ыралис
ҫелроьн јураӳҫ — лавосник, кьзи сјәс вәли суә Макшм.
Нәтҫьд вәвлѳтәм гәшт — сјә ҫуса тәдмалис керка
пьекәссә, мьјлакә ҫинсә дьр сувтәдлис пәлаҫ улә, кәни
әсалиснь Макшмлән паҫкәмјасьс да вәлҫи-нӳн суис.

— Bur lun, Макшм дад!

Макшм сензьстис тәәм ьзьд морт ырәм вьлад,
по сь вәрьн, кор сјәс аззәнь газетә гизнь, тьдәлә,
нӳнәм-нӳн ҫескодторјьс да роҫтәмторјьс әни му вьлад
ави.

— Te, Макшм дад, тәнзи вәли ҫтеклә коран, — ы-
зан ромә пуқсәм вәрьн заводитис лавосникьд. —
Muna talun әсиңувтиьд да керкаьд ставьс роҫәҫ —
әсиңјасьд зуғлаҫәмаәҫ. Ҷасль, миҫа, ырала да виҫтала,
мьј лавкаә ҫтеклә воис.

— No... ҫтеклә... зев бур, — нӳнәм сеҫҫа ez кuz
сунь Макшм дај век-на ez гәгәрво кодарлаңә вәли
ылә гәҫтьд. — Сјә зев бур. Әсиңјас менәм ставьс
воҫсаәҫ.

А педьр ҫәволәм вәрьн:

— Nizka вьлә ҫетавҫә?

— Nәn вьлә, Макшм дад.

— Ҷералан-зә те, Mikajlaviҫ. Кьҫ вузавмән нәңьс?

— Сь мьнда воҫтин-да?

— Una? Vozәsјas мьнтьстали да муртса во вуз-
мән коҫи.

— Lisalas мьјкәмьндаьд. Gosudarstvo saјad-әd

oz vos daj nañ vylad unator lavkaad em. Kujlun don tøvartə setam.

— Sijətə eskən dert sizi-da..

Siz kvjasən sylvlaşəmən i poməşis nalən şornıys. Munigas-nin lavosnikəd səmən suis:

— Duməstly, Makşim dađ. Tajə-əd zik dobrovolnəj tor.

„So mьj vələm. Kьş, mişə, lavosnikəd veş ez pьrav da, — pьzan sajn-na sь jьlş kazylis Makşim. — Pervoј ičətika aşyd nuan, a seşša loktasnь da aşnys nuasnь“.— Oçmis Makşim səmən sek, kor kolhozьn jurəlyş mьjkə sьlş kutis juavnь.

— Mьj sijə?— ez gəgərvo pervojsə Makşim.

— Mьj, mişə, te, Siganov jort, viştalan gosudarstvoly nañ vuzaləm jьvşys.

— Una?

— Mьjla una — mьjla verman, tajə-əd dobrovolnəj tor..

— Dobrovolnə-kə, me, mьj... me avi prətiv, — nu zədis Makşim da artystis — una-ə pozə ləddəlyş lisnə-jən aşşys nañsə, no ьzəđ lədpəşşys povzis, vьdsən drəgmuni: oz-ə-nin goraa məvpravşь. Pukşigas nəsta sədtis: me mьj, me avi prətiv.

I gortas munig çəz vara-na ləddədlyş — ez-ə sen mьjkə lisnəj viştav, oz ə poz sijə kvjasə kьtçəkə krukaşnь.

No nekьz sьlən jurşys şteklə ez pet.

Loktis gortas, a seni Vaşə vərdə:

— Nəv, vaşə, nəv...

— Mьj nəv? — skərmis Makşim.

— Patepon...

— М-ь-ь-й? — кувјасъс ez шумъ Макшимъ.

— Patepon vezajjasъd talun nan vьlа voštamaaš. Aсъs vorsа i шьlа. Sаmьn bergаd.

— Laŋt! En sаr ŋinаmavisа. Къš mijanьlь ŋаŋьs?

— Kum тьгъd taj...

Зикэз пузис Макшим — klopkis азэссэ да вэр ретис. Асъs ez тэдль, кьзи вокъs асиңулэ воис. I звьльš — kerka рьекъš кьлис çivzаm sьjas, вьттэ атрыгън vorsisнь vit gudаk da шьlisнь ŋекьмьн mort.

— Тру! — шьлбстис Макшим да килçа вьвшаŋьs бер bergаdçis. Dазmis ŋe to as vьlas, ŋe to piьs vьlа. — Sijа jeseа ez тьгьмь, medьm me kueаmkа vorsan çаça ŋэvi.

— Menа vešig skolaьn šeralань, тьj mi sь тьнда ŋаŋ voštim, a gosudarstvoьlь ŋаti eg vuzalаj, — gor-тъn vek-na limzalis Vašа. — Talun кьтмьнэп-ŋin nu-isнь зoŋ dođjasаn.

— En velаd, зьгьтмвeд!

— Menаš asšьm ŋаŋэs vuzala ..

— Asšьd? A šojньs тьj kutan?

— Kołas-na taj tijan. Kujim pudnad me dьr og-zо ov.

Ŋекъз ez vermь vennь asšьs piсэ. Vizаdтэ, lьštэ šornitнь kueаmkа аslas ŋаŋ jьльš. Макшим аmаj ŋаŋсэ nаль oz viz? Oz taj su „aslam“ da sijаn oz ьsnaš. Зикэз unтьs рьsјis Макшимлэн.

Med kаŋ talun posvoztis mesаkjastа pondasнь petkаdнь — sijа vara oz petav, oz vizаdль vešig.

Aski асьvнас poçэsјas vomаn, kerka berdјasti

sajlaşəmən Makşim munis sələ. Polka vələn jug-jalis saməvar, ortçən kujlisnъ çəşjan çukərjas, a prilavok vələn, voşsa jaeik vevt uln, svyrkjis bergalis səd gəgyl da jaseik pьekьn gorzis kьlə mort.

— Lok, lok Makşim daq, to tenə təvar viççəşə, — indis lavosnik polkajas vələ da murtsa çunşə inmədləm vəryn jaseikьd laqtis.

I seki kazalis Makşim, mьj lavkaьn sulaləşjas unəən vəditalənъ jokmьljjas, a sьlən vokьs, Зьз Jogor, kiqaulas topədəma şteklə list.

— Nəvaşan? — sь dinə matəştçis Makşim da kəl, eşkən tədə-nin vəli naq vuzaləmsə, jualis: — gaskə naq vuzalın da?

— Te məj on kəşjь? Stavьs to vuzalənъ. Me veşig seeəm vorsansə nəvi — med şylə. Gazazьk loə rьttə kollavnъ.

Makşim vesjis vokə da vizədis, kьzi pərtməşis Jogor kьnaulьn şteklə list da kьzi jəz nazənik vərjəşisnъ təvar piьn. Kor jəzьs ətik zduk kezlə loli eeazьk, Makşim indis lavosnikь ştenьn əsaləş balalajka vələ.

— Me vərti vaja, a tajəs şet əni.

Vaşə loktis skolaş da vatəş sьlь çurgədis balalajka, toş pьrьs numjalig tьrji.

Əsin zugaləm sьən zilknitis Vaşə kьn vəl balalajka.

— Askı velalan, — şerəktis Makşim piьs vələ, — səmьn en dьşədçь, a əri vetlь da kolhozьş vəv vaj.

Rьtnas-nin Vaşə vəli vorsə „Sondivanəj“, a Makşim zəntalis əsinjassə.

1.

Aslēs šikasa gazēn mičāēs tāvša rūtgoruvjas. Pūdāstēm jenez zirdalē keļēd turunviz rēmēn, kok ulēn zurtē kos lēm, unā sērja prosvijasēn lozza-šēmaēs rosšēm lēmpu kustjas. I sēmēn korkē-korkē svačēvtēlas kēzēd pašlak da sek kēšankē vlēšān šavminēn lēmčirjas.

Šikt čēvolis rūtgoruvsa lančēmēn, kor uzjas vlēš voalēm jēz sontēšēn sōnēd paččērjas vlēn da vičēšēn zikēz pēmdēm, medym vīašavnē zuzgan lampajasē da uznajtēstēm vērēn zavoditnē pulnē tāvša kuz rēt, kor čēlad pūralēmaēs islalaninēš da košēšēn māmjaskēd ortčēn, vītē sīz-zē zēv kolana uzjas vlēš voēm jēz.

Nonna, gērēš sera vļ bajkāvēj salla, letčis kilčā pos kuza da zduk kezlē suvtēstlēm vērēn narošnē šikt kuza kēvōtēmēn letčis skēt kartāē.

Skētņicajas vāli vazēn-ņin vidēšēn Nonnaēs.

— Delegatka, kueēm kēč gēšnēč karēš vajin?— medvoz azzis Nonnalēš pūrēmšē ēgus da lēz šin-jassē saekis sījē saļ vlē.— Tajē i em premijād?

Skētņicajas i kukaņvīzēšjas enovtīsēn vidonjasēn da vedrajasēn klōnādčēm, kēē vōštīsēn Nonnaēs.

À Nonnà termaštæg, vavajas vylə unapəš vizədligtər, pərççis sałsə, kaçajtəstis sijəs ki vylas da kəv sutəg plavgis Əgus vylə. Sał şavmuni gərbəş şerjasnas, kuz sərbjasəb ezəş çeripijanən çecçəstisnə 303 vylən.

— Ok, kueəm miçal—səmbən artmis Əguslən.

Nonna vestəstis çuzən vylas uşəm jursi prašə (tazi vəçnə sijə velədçis şlot vylən Anna Çalanovabəş) da ačəb kutis niṁkodaşnə sałnas.

— Tajətə mɔj-na, — sənitəvsə orədīs Nonna, — mukədjasəs vursən masinajasən premirujtisnə...

— Masinajasən? — eskətəma jualis Varə, sałsə çerlalgitər.— Prəstə?

— Premijaəb—tədəmbəş prəstə,—saļuvşaṁ sərbəşis Əgus.—Don vylad-əd abu premija.

A mukədjas çəv sulalisnə da zavidalan şinjasən vizədīs nē to saļ vylə, nē to Nonna vylə.

Nonna voštis sałsə Əgus vyləş, jokmɔltis unapəv kusəntəmən da puktis labiç rom vylə...

... Kəzi i das lun saļən, çinnə rəmitisnə məsjas, pərbəşjas vylə veşig jurnəşə ez bergədləb. Tədənbənin, mɔj talun nalə seşša nekueəm şojan oz lo, siz kə i nađejtçəb nənəm. Səmbən ɔli peļəşşaṁ vənidiķa vakəstis jalaviç kukaṁ da səkəd ortça məs sijəs divitanaa jurnas dov-dov keris. Stavəb vəli vətə vaz moz, kəzi Nonna kolliş şlot vylas munigən da kodəs nekueəma ez eəktə leznə torknə Əguslə.

„Molodeç Əgus“—kəşjis-nin sunə Nonna no şinvylas uşi Şuruk, kodī munigas kolli tərbəən. Nonna loktis Şuruk dinə, maləstis sijəs, pakjasas tup-tap keris da nəvədiķa nuədīs vərə kuzaəb. Vərə vəli

çorıd, vıttə koşməm parəncə. „Mıjtajə?“—ez gəgər-
vo Nonna da jualis Əguslıs:

— A kukañs?

Əgus lezis şinjassə zozə, mıjlakə kokırnas kutis
izas voləssə çukərtı.

Skət kartabş kılıs ulru duk, kodı vəli letçə
gьəraləm pətələkşəñ da kьptə nətçıd koşmıvtəm
zozşəñ. Ƙaşni şurjajas ətmədar ştenjasıñ gьrğş
vizərən vərisıñ dovjalış lampaşəñ.

— Mıj-nə lañtin? Ez-əd kuv?— Nonnalən şələmı
vıdsən drəgmuni. Jurşi prat vərə uşi şınvılas da
sijəs lokış vestis.

— Kulis...— murtsa kьvmən suis Əgus da nəstə
jonzьka jokmıltcis. Siz-ñin vekııdik şınjası sınıs
kьza kolıñ, gəgrəs çuzəmı gərdədəmısla nəstə
vıttə paşkalis, i açs stavnas içətmis lok vaç vozıñ
pl moz.

Voştis vomsə Nonna divitan da vidan kьv sunı,
no seki skəñicajas olanıñ kьlə mıjkə kişşis,
gьlalıñ vedrajəs da kueəmkə şəkьdtor zımgьşis
uşi zozə.

— Volı, volı, Nonnal— gorədısıñ seşəñ.— Sałtə
mıj vəçısı!

Kotərən pьrisıñ Nonna da Əgus skəñicajas olanıñ,
a seni zoz paştəb va, pərəma laviç, gaeəşməəş
tırtəm vedrajəs, i va vıñ gəvkjalə Nonnalən vı
vajkəvəj sałlıs. Nonna kvatıtis sałsə, pьrkıtis sь
vılış şıvdəm jogsə da nəjtsə, seşşə stavnas paşkadis
da kutis trakajtnı.

— Vot tenıd i premija!— kajtnı kutis Əgus,

vunis sьlən vəšig Nonnalən ukərajtəmys. — Medvozza lunšaņs eьkədisnь.

— Me-əd eg narošnə, — dorjьsis Varə. — Kuti vedra voštнь, a labiç romьs katovtçeis daj pəri.

— Pozis-zə eea vidçьsьstнь, — səмыn suis Nonna. Skəņicajas zavoditисnь kosədnь zoz.

2.

Nonna kvajt arəsən koļi vaļtəg da vьdmis çun ətik nьlən mamьs dinьn. Vəvləma nəsta vok, no Nonna səмыn vьļtə ru rьr pomnitə, kьzi əti təvša vojə, kor Nonna vəli pəççəg vьлн-na uzlə, nuisнь sijəs gьrьš sarəga jəz, kodjas jona maņkisнь, grьmədçeisнь viņtovkajasən da petiganьs zurgisнь mamьslь morəsas priklad po nən. Mam sešaņ kutis višнь, a vokšьs kəzьlantor koļi səмыn kuz peļa gəna sarpa da medvərja gorədəmys, kodəs Nonna sь vəгьп vьd voj vətalis. Kor ьzd sarəga mort kuçkis mamьslь priklad pomən, Nonnalən vokьs ədzədçəmən řetis kuçkьšьslь vanvokas da piņrьгьs lezis:

— Pezjas!..

Nonna koļis višləs mam dinьn, vaļtəg da voktəg. Una řuri içətyšaņ çəkьd uz, i səмыn mamьslən mell kьs burmədis sьльš řələmsə, kьtçəz ez pet assər oləm pařkьd tuj vьlə. Koļis daskvajt vo vaļ kulə-mьslь, koļis dasņoļ vo vokсə nuəmysль, i əni-ņin sija stavьs gəgərvoana. Gəgərvoana, mьj vaļs kulis vojna vьлн višməmys, mьj vokсə lьjlisнь jəzьdjas, mьj stavьs tajə poməz zugədis mamsə da

əni sija murtsa gortgərsə uz vermə vəcni, a Nonna daskək arşan-ñin kəzajkaalə stav ovməsas.

Koñis nekəmən lun şlot vyləş voəmşan. Koşmis-ñin Nonnalən saləs, i səmən təcənə kutisnə gərbəş viz çutjas, kəzi skət kartañn loi ətiktor, kodı jona səzədis stav skətnicajassə, a medşa jona Nonna-s

Ətik rətgorulə, kor Nonna kərbəş şələmən loktis kolhoz pravlenijeşan, kəni sylv şetisnə karşan voəm udarnəj bilet, da kuç bşis aslas vumagajassə—ez kutnə tərmenə jəv gizalan tetrədlən listjas, buree sija listjassə, kəni vəli gizaləma vetlig kostliş məsjaslyş jəv vajəmsə. Pervojsə Nonna ñinəm ez kuz məvrəstnə.

— Nekəş en azylə?— jualis bavajaslyş. — Gaskə çəskəşiganə idralid?

Stavən kutisnə korşəşnə, i medşa jona zilis Varə. Sizi i loi enovtəcənə. A şorən-ñin rətnas kor Nonna kajlis gortas da vər kutis loknə skət karta dinə, azylis, kəzi kodkə petis skət karta dinəş, vuzis pœəs vomən goravlən da termaşəmən munis podə tuj kuza. Kəvlis səmən kokulas ləm zurtəm da tədsə kəzəktəm.

— Kodı-nə vəli?— pərəmən eəe jualis Əguslyş.

— Tani?... nekod ez, — şinjassə voştis Əgus.

Nonna pərçeis saşsə da pukşis vumagajassən vər-təsitəcənə, a Əgus ləşədçis sylv panəda da məvpalis, məj Nonna kəzkə aslyş nogən kuza şivədçənə skətnicajas dinə i najə kəvzəşənə sylvəş, kor Əguslən suəmş naly dıvəđ va kod. Kət voşt sija-zə Varəsə. Əđ Əgus viştavlis sylv, məj oz poz kukanaşigan

māskās ātnassā enovtn̄, a sija narošnā vūtā dom
jvšs̄s̄ abu lezlāma daj ačs̄s̄ vojv̄d̄ kartāas n̄rsā
abu m̄ččlāma. Dert sešša kukan̄d̄ sojmas.

Jāktā lampān̄ vī, čikrāšā. Semāsmān̄ lāņn̄
k̄llis vešig šten sajn̄ māsjaslān̄ lolalām, k̄llis, k̄zi
nājā bergalisn̄, lāšādčisn̄ voj kezlā da pučejān̄ zurtis
Nonnalān̄ perēšs̄.

— Tādān̄ Nonna, m̄jla tenad̄ vetliḡ kostti jāv
vajēm̄s̄ māsjasd̄lān̄ činis?—ņinām̄ loīs kern̄s̄ da
s̄bāšis̄ Ēgus.—Me čajta, m̄j kārēmsā lok̄ nogān̄
vizisn̄. Me k̄k̄k̄š̄ kazavli, k̄zi Varā mozdornas
turun̄ gortas katādis da sun̄s̄ņinām̄ eḡ l̄št.

Nonnaņinām̄ ez vočaviz. Ēgusl̄ gaztām̄ loīs
ki krestalēmān̄ pukavn̄ da kutis šinjasnas koršn̄
m̄jkā vāčantor. Uzlān̄ nar v̄l̄š̄ azis̄ kucēm̄kā
jokm̄l̄tor da munis̄ s̄ dīnā.

A šiktān̄ k̄lā čitāļnā dīnšān̄ munisn̄ jāz, gorāa
s̄balisn̄ tom gālēsjas da nazāņikān̄ kat̄d̄ pomlāņn̄
vār lāntisn̄.

— Tanāš̄ taj tenad̄ listjasd̄!—druḡ gorādis̄ Ēgus.

Sijā vāli voštāma kodl̄škā partuksā, a nar v̄lō
gylalāmaš̄ vumaga listjas.

— K̄z-nā setčā verm̄is̄ veškavn̄?—senz̄n̄s̄ kutis
Nonna.—Ačs̄s̄ ez-zā verm̄ tāvš̄n̄s̄? Te, Ēgus, aski
as̄v̄ nol̄tā k̄jād̄, kodi sijās voštās da k̄tčā vostas.
Sizi vāz moz̄s̄ ī kol.

As̄v̄nas medvoz̄ voiš̄ Varā, kor Ēgus vāli uzā-
na. Ēgus sadm̄is̄ āzēs zurt̄stām̄ s̄bā, no sām̄n̄ šin-
vāzēs vošt̄stl̄is̄ da az̄ylis̄, k̄zi Varā kvačitis̄ partuk
jokm̄l̄sā da kotārān̄ vār petis.

Məsjasəs ləştəm vərən topədisnə Varəəs.

— Me vošti?— gorədis Varə.— Aşnəđ vostalad, a seşša jəzəs lakad? Premijajastə taj voštavnə kuzad!

— Kueəm premija?— skərmis Nonna.— Tan og premija jəlyş şornitəj. Siz-kə, en te vošt? A kod-nə tərət sijəs partuk pəkəs təbis? Kədi talun asəv əvlavəlas səvətis? Mi stavşə tədam, stavşə azəylim.

Varələn tədalə stav virəş çepəşjis çuzəm vəlas, gərdədis kumaç moz. Kəşjis məkə sunə, no artmisnə səmən kvtorjas, vətə vəjəş mortlən bulgəm-volgəm.

— Premija vələ zavıdalan?— suvtis eə Əgus.— Tazitə premijađ, tədəməş, oz lo. Premijətə-əd uzən kolə perjənə.

— Mi uzalam, a tijanə şlavəş,— gorədis Varə da əzəs klopkəmən petis. A nedyr məkə vər pərıs da Nonna kokulə səvətis çavraləm kavala jokmə. — Naləj, təkaritəj... Aşnəđ taj kuzad gizavnəş.

A Nonna jur vələn una rəmən pertmaşis gərəş şera vəkəvəj saļ da joris Varələş şinjassə.

Əgus leptis kavala jokməşə da şetis Nonnalə.

„Məjəş səmən ləgalə me vələ?“ — məvpalis Nonna.

3.

Nonna nətəđ oz vunəd, kəzi səl şetisnə tajə virgərd şera vəkəvəj salsə.

Vəli çukərtə şotlən medvərja zəşedanije. Delegat-kajas lunşanəş-nin kutisnə viştavnə, məj medbur skətnica-udarnicajasəs kutasnə premirujtavnə vurşan məsinajasən, paļtojasən, saļjasən. Vədənə vəli okota tədnə, kodəs premirujtasnə, vədsən gəgralisnə premi-

ĵajas ĵuklĵ komisĵijasa sĵenjas gĵgĵr da vidĵĵĵisnĵ, oz-ĵ najĵ kĵz-kĵ ȳlalĵmĵn ĵivĵ kĵĵ ŵinbĵznas ŵetnĵ tĵdnĵ, kodĵasĵ ŵetasnĵ premijajassĵ. A komisĵijasa sĵenjas bĵĵĵ narosnĵ vetlisnĵ ŵekod vĵlĵ vizĵdtĵg, bĵĵĵ mukĵd moz-zĵ ŵinĵm ez tĵdnĵ.

Nonna tajĵ medvĵrĵa lunnas zik-ŵin kĵsĵis ŵornitnĵ Anna Ĵalanovakĵd. Mĵdĵŵ-ŵin matĵŵĵĵĵlis Ĵalanova dinĵ, no kueĵmkĵ pĵekĵssa gĵlĵs sĵĵ pĵr dolis: „ŵinĵm tenĵd sĵ dinĵ ŵirtĵ ŵujnĵ. Osĵĵŵnd-ĵd ŵinĵmĵn. Mĵsĵasĵd ĵĵzlĵn dorĵŵ ĵĵŵtĵnĵ eĵa-na, skĵtĵurlĵd sodĵmĵd iĵĵt“. Seki Nonna vĵr ĵtdortĵis Ĵalanova dinĵŵ.

Nonnalĵ vĵli zavid, mĵĵ Ĵalanovakĵd dĵr ŵornitĵ Ovkomsa ŵekretar da najĵ pĵr mĵĵkĵ kĵkĵn ŵeralĵnĵ. Vĵli zavid, mĵĵ Ĵalanova pukalĵ prezidĵiumĵn da sĵ vĵlĵ ŵimkodaŵĵmĵn vizĵdĵnĵ stav delegatkajasĵ. A Ĵalanova, morĵsas ȳzĵd alĵĵ vĵnĵik ĵsĵdĵmĵn, vetlĵdlis ĵĵz pĵekĵn da mĵrdĵŵ ez kĵsĵĵ azzĵnĵ Nonnaĵs. Ēĵĵd eŵkĵn sĵĵn ŵimmĵs bĵĵĵ uŵlis Nonna ȳĵlĵ, no ez suyt,— munis kĵĵĵkĵ vozĵ.

„Ĵapitĵĵ“—mĵvĵĵtis Nonna, no sen-zĵ asĵĵs suis:“ A mĵĵĵn sĵĵĵ tĵdĵ, mĵĵ me kĵsĵa sĵkĵd ŵornitnĵ. Una taj tani me kodĵs em“.

Kor ĵĵz kutisnĵ pĵravnĵ zalĵ, Nonna narosnĵ munis medvozĵ. Okota vĵli matĵŵanĵĵk vizĵdĵĵnĵ, kodĵasĵ kutasnĵ premirujĵnĵ daj ĵĵik ȳzĵd kĵsĵĵm Nonnalĵn vĵrgalis ĵuras, kodĵs ŵekodĵĵ ez ĵĵŵ petkĵdĵĵnĵ.

Kĵzi i pĵr, kuz gĵrd pĵzan gĵgĵr scena vĵlĵ tĵrĵdĵis prezidĵium. So pĵzan pomĵ pukĵsis Ovkomsa

sekretar da siĵə smol ʃəd miĉa jurʃijas vьlьʃ kutisnь
ĉeĉĉnь vi jugərjas. So mədər pomlanə kajis Ćalanova
da kutis nımjavnь scena paʃtaən, puksalisnь mukəd-
jas. Kosədinik mort, kodəs Nonna ənəz ez-na praməja
i kazavль, ĉeĉĉis pьzan sajьʃ da lьddis Obispolkomlьʃ
suəm ʃlotvьvsa delegatkajaslь stalinskəj udarnikjasə
kandidatjaslьʃ nım ʃetəm jьlьʃ da skətvižəmьn medbur
udarnikjasəs premirujtəm jьlьʃ.

Medvoz premirujtisnь Anna Ćalanovaəs. Nonna
ʃuʃa vizədis, kьzi Ćalanova vestьstis ĉuzəm vьlas
uʃəm jurʃi praʃsə da nazənikən munis tribuna dorə.
Seni sьlь ʃetisnь vursan masina, palto da j sal.

Nonna nətĉьd-na ez azьv, medьm ətik mortəs
tazi premirujtisnь. Zal pötis aplodishmentjasьʃ. Ćala-
nova suvtis tribuna vьlə da viʃtalis, kьzi najə uzalənь
skət dorьn, kьzi siĵə aĉьs vetlis Kardorə ʃlot vьlə,
a seʃaŋ Moskvaə da kьzi seni azьylis Stalinəs.
I gəgərɐvok vəli artmə, mьj Ćalanovaəs nєkueəm
vokʃan oz poz ətkođavnь Nonnakəd.

Ćalanova vərʃa mədisnь i mukədjas. I stavnьslь
paltojas, kostumjas, nojjas, saljas, ətkьmьnlь vursan
masinajas. I vьd mortlь muzьka vorsiis seeəm gazator,
mьj Nonnalən ʃələmbь ortsə ĉeĉĉis. I zal potis
aplodishmentjasьʃ. Ədvakə zalьn seki vəli mort, kodi
eʃkən ətkazitĉis scena vьlə kajəmbьʃ. „A menə-kə?“
— juras volas Nonnalь, no-əd mьj jurad oz volь.
— Bolsevikkjasьd regьd paʃədnь vьdənəs kutasnь
— gorədis kodkə zalʃaŋ.

A Nonna vokьʃ ĉeĉĉis pərьʃ tətə da una ʃomortlьʃ
ʃyaləmsə vevttьnь ziləmən gorzis:

— Parkaэднъ, parkaэднъ...

No сълән gorzәмьс кълis сәмьн Nonna peләз даj сijә omәlika.

Neuna jursадьс Nonnalән ez vos, kor scena vьльп казъьstisнъ сьльс нимсә. Ачьс zev vura кълis, кьзи сълән virьс сәнjasьс куза vizjalәмьс сувtlisнъ да stav çuzәмсә вьттә sotьstis, vesig pizәsjasьс pondisнъ drәzzitнъ. I scena vьлә kajigән vizәdis сәмьн сь вәрса, медьм не usнъ вокә livә не konjaшнъ.

— Tatça, tatça, matәзьк,— spьnjalәмән çuksalә Nonnaәs Ovkomsa šekretar, no Nonna oz tad — korә-ә sijә matьštçьнъ stav zalsә ali sijәs әtnaәsә.

Nonna vьлә puktisнъ saļ.

— Vištalan on mьjkә?— кьлә kodkә jualis, no Nonnalән кьvjьс vosi. Даj мьj vermәs vištavnь Nonna? Eškә jәktьstнъ-kә muzyka сь ulas, кьзи сьәз әtik udarница vәçis livә okьstнъ kodәskә. Ninәм ez vermь vištavnь Nonna, кьvjәсьс кьvjьlas сьләнъ, вьттә kaga vomьн jumovtor. Кьрәдçьlis gors verdas kueәмкә komok, кәsjis petнъ нимkodla vәrdzәm livә miçazьк кьv, no вәг вьris i сәмьн içәtik šinva vojт, kodәs некod ez kazavlь, vizuvтis çuzәm кузәс, usi zozә da pondis jugjavнъ šinsә jormән. Leççigas-ңin, zik pos doras, neuna сувtьstis da suis:

— Med olas...— no кьvjәсьс vara vosинь.

Aззьlis Nonna, кьзи voçа ki куçkalis сьль, сьль, Nonnalь, starsәj skәtnicalь, Ovkomsa šekretar. Klopaj- tis eәe Çalanova, klopajтisнъ mukәd, klopajтis stav zalsь.

Nonnalь Ovlaštuvsa šlot šetis premija stav kukan-

jassə vizəmbş, a əni kueəmkə das lunən vijəma-
əş medbur məskəsləş kukaqsə, kodəs Nonna
veljona-ŋin vidçəsis.

4.

... Tajə vəli gozəmnas-na.

Pukalisnə pədəstəm miça lunjas, ədjə kəptalisnə
gərbş zorədjəs. Turun puktəmsə kutis talavnə voəş
savdi, naq. Ətik taeəm lunə uz vələ ez pet Varə
— munəma eak votnə.

Şəzisnə vavajas.

— Sijə estə votçəsnə, a mi ogə?— suaşəpnə bri-
gadir vələ.

— Ətnaslə torja çešt ŋinəm şetnə.

— Enlə, enlə, şerəş vələs loə,— ələdə vavajasəs
brigadir.

Kor kişmis puv, Varə ez pet vundəsnə.

— Məj, brigadir, vizədan?— zikəz dəzmisnə kol-
hozŋicajas.

— Strapujtə kolə,— korə məd.

Seki Varəəs strapujtisnə vit lunuz vələ, a brigadiras
yəli Nonna...

...„Kodlə vara səmən izalan?“—məvrəstis Nonna,
kor Varə səvbətis kavala jokməlsə da turka-tarka petis
skət kartəş.—Kodlə ziŋan? Çajtan—menəm?“

Əzəs çorəda krapŋitəmla vər çeççis da voşsa əzəs
pər rozə vəli əzəsnə, kəzi Varə lokəş, vərə vizədlə-
təg—munis şiktlan da çukəltis kəvtədə, ez gortas.

— Kod vələn səmən kratajtçə?— gazaə-ŋin suis
Nonna.— Açəş vəçis da aşsə-zə pravən ləddə.

Ədjə kolə təvşa lun. Oz-na udit prameja jugdɔvny, sonđi murtsa vər jɔvşan dulaləm plessə mɔççɔlas; vizədan da vər-ŋin pemdə, vara-ŋin pukşə pemɔd voj, aslas ɔevɔd eskɔnən vevttə stav ɔvlavɔvsə da veşig təvşa çimjeşd lɔm rudədə. Şad vizərjasə pərə-ny kerkajas da səmɔn kɔşkə-kɔşkə zuzgəny kusş əgərjasən posŋidik vitorjas.

Rɔtnas Nonnaəs korisny kolhoz pravlenijeə.

Kɔzi i pyr, kolhoz pravlenije tɔrəma tabak ɔpnən, kuzala pukaləny muzikjas, a pɔzandorə, lampasə zik nɔrulas vajəmən, əsədçəma seətovod da mɔjkə şələm-şəş zuŋalə gizə.

— Jonzɔkasə kuritny ɔn-ŋin vermə? — pɔrigas şerəktis Nonna da şə şerti, kueəma voçavizasny taje şerəktəm vɔlas, kəşjis tədmavny mɔjla sijəs korisny. Nəkod ŋinəm ez su, nəkod veşig ez vizədlə şə vɔlə, vɔttə şə jɔləş mɔjkə vazən-ŋin suəmaəş da vɔzvɔv vidçəşisny şələş pɔrəmsə.

— Kofid? — jualis Nonna kolhozny juraleşləş da suvtis pɔzan panɔd.

Kolhozny juraleş Nonna vɔlə vizədləttəg voştis kueəmkə kavalator, ləşədbstis pyr vɔlas əçkisə da pondis ləddəny vumagasə.

— Da, korim, — nədɔr mɔşti seşşa suis. — Skətnica-jaşd so noraşəny, mɔj te on veşkəda trudodənjassə gizav, ətdortan-pə mukədsə.

— Kodi noraşə?

— Kodkə noraşis-ŋin. Abu şəpn deləş. Abu ləşd sizi. Te murtsa-na şlot vɔləş voin, i kueəmkə ven seşşa leptad, Una tor-na tani viştaləny. Te-pə i turun

skāt kartas skatņicajas le gortanē katlēn lezan, on
vūd māsē atmoza kārēmsā šet.

— Vermad loknē da praveritnē,— skārmis Nonna,
a sešša antaj Varē moz bergādčvtag petis da klopkis
ezēssā. Kylē mājā vārēn suisnē-na, no Nonna ez-
ņin velav.

„Tādāmš Varē tajē soritis,— munigmozēs sešša
kutis māvraunē.— Zavid sēlē, māj me šlot vylēn
vāli da premija vošti. Lokēsla kēnkā tetradšūd listjas-
sā nēēstis, a sešša ninēm ez artmē-da tatčā soritis.
Ačs-zē mēza da jēz vylēn loksā pesā. Talun so sešša
uz vylē ez i lok. Štrapijta vot vāra aski, med eea
čēččalas“.

Čavolē sez tāvša voj. Numjalē kos tēlēš, jugārjasēs
sēlēn veralēnē lēm vylēn. Čagār stavēs lēzādāma,
i sēmēn lēmjēn tērēm kerkajas vūd šād yuzārjasēn
povzādčēnē, vūtčā gāztēm gidjas.

Kēsjis Nonna kezavnē vojpukaninē, no uši dum-
vylas, māj kolē-na talun svodkajas lēšādēnē da kezis
kartalan.

Blēšan karta dinēs kylis zyk. Kylisnē vāva gēlēšjas
da dovjalis vūd zvāz ulēn vi. Matēšmis Nonna, a
seni, zvāz ulēn, Čgusēs topādāma Varē, kulakjasnas
sijē nēr uvti novlādē, a mukādjas sulalēnē da vizādēnē.

— Ti stavēs aslēnēd... Ti...— gorzis Varē.

Kor setčā vois Nonna, Varē uškādčis sē vylē.
Juršijasēs lozzalēma, čsžjanēs vālavēs vylas leččāma,
zaketēs kizavtēm, juršād vostēm petukēn čēččalē.

— Ti-nē māj, sizi i čajtad? Čtilē stavēs, a mēdlē
ninēm? Pevtē ņonāv? Oz lo sizi!— gorzis Nonna

возын Варә.— Әти гыт лыстышыг ег вошь да трудодента ен-нин гиз. А ачыд кәнкә шлот вьлад шувжаләмьш гизин? А ме кымыныш жәз рьддиш лыстышли? Сижәс он аззә?

Nonna вошtis Әгус ордыс рәнар да кысутәг рьрис картаә. Okota вәль тожыстны Варәәс морәсас, чызьны мыжынышыс, по оз роз. Колә кыкә мәд ног. А кызи? Гәгәрвоә Nonna, мыж киеәмкә чогыд кыв колә сунь, по киеәтәс? Киеәм кыв сунь, мед Варәль жизис даж мукәдль вәли мәрчәна. Абу сеәт кывжыс Nonnalән, кызи ез вәв ашыс нимкодсә реткәдлан кывжыс и шлот вьльн. Korkә siz-zә Nonnaәс топәдис мамыс колхозә рьгәтмьш. Дьр мәнупалис, мыж ешкән сунь. Seki суанторжыс кыв улас бергалис да ез лышт вәлавьлас сижәс лезны, сеәт ьзьдән казитчис суан торжыс, дьр мышти-нин чәвтис:

— Оз-кә казитчә—верман колччыны, ме таж рьри-а.

Мамыс секи сулалан инас пукшис. Әд Nonna ез-на суль әнәз таәт кывжәсә мамысль.

Seki вәли мам, а киеәм кыв сунь Варәль? Киеәм кывжән сьль виштавны, мыж колхозын колә узавны честнәја, кызи аслад оvmәсьн, став ловтә, вьнтә, евәс-тә, кuzанлунтә пуктәмән, медым колхозыд вәли јон да озьр, медым колхознәј јәртәдыд чегјашис наңыс да вьжыс, кызи шлот вьльн вишталис Оvkomsa шекретар.

Bergәdçis Nonna ашыс медвәрја кывсә сунь, а әзәсьн сулалә колхозса јуралыс и Варә удитәма-нин лантны, чьсјансә ләшәдә, вьтәә нинәт абу и вәвләма.

— Мыж тани тјан, мыж ен vermә јукны?—спьнјалә колхозын јуралыс.—Али киеәм дискушја мунә?

— Oz-ņin diskusija, a veškьd тьs. Varə so me vь-
lə dəzməma.

Əgusь tєskod vəli kazitçə, mьj skətnicajas kostьn vosi sijə ətuvjalunьs, kodi vьttəkəş vəvli ənəz. Kor loktis kolhozsa juralbьş, sijə vomсə paškədəmən şuşa vizədis Varə vьlə da Nonna vьlə da vidçьsis, mьj na kostьn vovə loə. Lonь ñinəm ez lo. Şornitisnь, ven-
zisnь da ətik kvьjə votəg razədcisnь.

„Mьj i şornitnьs seni,— askədbьş şornitis Əgus.—
Varə mьza zьksə kьpədəmnь. Açьs loka uzalə da
jəzəs mьzalə. Stavnm-kə eşkən Nonna moz zilim,
gaskə jəlbьd jeseə unzьk lois da j kukaņьd ez kuv.

— Mьj Varəşkəd vorsad?— vidnь kutis Nonnaəs
Əgus, kor jəz munalisnь skət kartəş.— Vətlnь kolə
skətnicaşьs.

Şьnitəv, səmnь çuskə, nьr pьrьs lolalə Əgus da
pьdi peļəsnь gizədcə şьr. Nonna jursə trakñitis da
şeraligtьr vizədlis Əgus vьlə.

— Tədan, Əgus, sijə bursə oz vaj! Vətlan-kə—
Varəbd aşsə pravən kutas ləddьnь. Med eşkən açьs
kazalas aşьs ьlaləmsə.

5

Asja onzilən uzə şikt. Pemydləz ьvlavьln murtsa
tədcənь, kьzi şəd şurjajasən kajə vozçəççьş kəzajka-
jaslən paç trubajasьş єn da gьəraləm əsinjas pьr
asja kьaən çəççənь lomtьşьş paçvomjaslən jugərjas.

Varə goļs kьlə ьvlaşəñ ignalis kilçə əzəssə da
tujvьvşəņs-ņin gorədis kerkaas kodlьkə:

— En dьr uz!

Skət karta dinə munig moz Varə şinsə çəvtilis Nonna kerka vələ da sodtis voşkovsə.

Стəнитə, кəнкə, — ачыс ашыс şələmsə burmədis Varə, кəт еşkən тədis-нин, мьј əni letčas da Nonna zik-нин məsjas dinьn, gaskə i vojьvd абу kajləma. — Мьј сəмьн сьль kolə? Ашыс kəsjə кəнкə petkədlьnь. Ziļ, çəştə taj voəmьd, udarnica, velet vəditan. Mijanəs oz leptьnь da siz-нин olam. Kьzkə gaskə eьgla og kulə“.

Vois kartəə, a seni nekod абу, i tuvьjn əsalə Nonnalən vajkəvəj salьs. Varə matьştçьlis сəмьн salsə pəsta ətçьd vidьnь, no kiьs kutçьsis, ez mьn сь dinьş. Çəgər vizədlis da terьva jokmьlalis salsə pieəgas.

„Med əni oşьşə aslas premijaən, — nimkodaşis Varə gortas vər kajigən. — Inaşas i tajə. Jəzəs vidьnь kuzənь, a aşьs stavсə gurjuv koləmaəş, kəт məsjas-sə stavсə nu“.

Dьr gortas əsiqədьs kьjədis, kor Nonna leçčas skət kartəə. Зьnvьjə-нин jugdis, a Nonna vek oz mun. „Gaskə ачыс sen vəli-da? — poyzis Varə. No Nonna vələma gortas. Pəşti lunjugьdnas-нин petis gortьşs da ez leççь skət karta dinə, a munis şikt sərлаn, tьdalə kolhoz pravlenijelañ.

Nonna vərşa leççis i Varə.

Nekodь kьv şettəg paştalis partuksə, voştis pə-dəñça da petis lьştьşьnь. Kutçьsis şuruk vəraə, a siјə kos, tьrtəm.

„Bara lьştəmaəş“ — skərmis Varə. Vidlis mu-

kād māsjašas — nekodlān jāls avu. Māsjaš dāzmām
pūrs jārnāsā katovtlisn Varā vūlā, vūttā senzisn
omāļ kēzajka vūlā, kodī mādūš loktā lūštān.

„Šerālān, — zūgtūčis šālāmūš Varālān, — aslūnūš
trudodēnjas perjān”.

Bār pūris skātņicajcas dinā, kūvsutāg-zā pārcēšis
da kajis kolhoz pravlēnījē.

Seni pukalā vāli Nonna.

— Čāvtāj menā skātņicašūd, — kāsjis lānā sunū
kolhozūn juralūšlū, no sāmūn parjasūš legzīsūn da loi
mūjvūnūšs gorādūn, medūm kūvjasūš artmīsūn.

— Mūjla? — gāgārvotāma jualis kolhozūn juralūš.

— Med oz šerāvūnū. Mādūš-ņin māsjašas lūštāma-
āš, — a sešša, tūdalā, stav skārlūnūš čukārmīs ātik
komokā da topādīs gorāsā, kūvjasūš ez kutūn artmū-
nū. — Kūeēm tajā olām pondīs lonū? Me... me og
kāsji... šeramtūjā...

— Vot mūj, Varvara Štepanovna, — murtsa kūvmān
zavodītīs vištāvūnū kolhozūn juralūš, — te, dert, ver-
man mūj okota vāčūnū, no mijan em dīscīplīna, kodlū
tenūd loā kūvzūstūn. Sūtāg mijan kolhozūd omāļ
loā. Būdān-kā asnauknas kutas vāčūnū — mūj artmas?
Sizi oz poz. Mi vūlā puktam sījās, kodī šālāmšan
uzalā, a oz prāstā kadsā lūtajt da nāsta torkav uzūslū
kūti tāk šurā. Te i gozāmnas uzalīgān asnaukalin,
i āni kāsjan. Mijan sizi oz poz. Tijan būzūds Nonna i
tenūd sūlūš kolā kūvzūnū, voā kāt oz tenūd sījā
šālānūvūlad. Skātņicašū mi tenā og-na vestāj, sāmūn
vaj bura zavodīt uzāvūnū.

— Bura da bura... pūr taj sījās vištālad. A kūz

burasə uzalan, kor... no Varəb kəvjəb yozəsə burakə
ez šur, laŋtis.

— Мьj-нə laŋtin?— šerəktis—Nonna. Vištav yaj,
kьzi kukaŋd kulis...

— Da, vot мьj, Varvara,— torkis Nonnaəs kolxo-
zьn juralbьš,— kukaŋ kuləmsьd mi tenьd trudodəntə
vara kəsjam čintьbь. Siz-əd, burakə mi sulim vəčnь?

— Vəčəj, мьj okotal—gorədis Varə, vьdsən
kulakjasnas pьzanə kučkis, мьj eakti seš četčьstis zo-
əz, da petis kolhoz pravlenijebьš.

Munis gortas, a seni nəsta muzikьb uškədcis.

„Мьj-нə, zvbьbьš, stavnьb me vьlə?— vəlīšti Varə
məvpьstis as jьvьšьb, kьzi mьza mort jьbьš,— vьttə
kueəmkə lokvəčьš“.

— Vek ьsman, Varə—propkis muzikьb.—Kьz
kolə ŋinəm on vəč. Matajčən taj tekəd. Мьj-нə
oz tьrmь?

— Мьj-нə oz tьrmь?— ŋeris muziksə Varə,— Sta-
vьb oz tьrmь! Uzalan, kod tədas kodьb, a asьd ŋinəm
oz vo. Stavьs asьbьbьb voštəbь.

— Kodi asьbьb voštə?

Rьtnas Varəəs korisnь skət kartə sobraŋje vьlə.

— Kənkə me jьbьš vara?— munigas məvpəlis Varə.
Sobraŋje buree da abu vələma Varə jьbьš, a zik
mədtor jьbьš: ortča šiktsa kolhozlən MTF čukəstə
ordjьšnь Varəjas kolhozьb MTF-sə. Ordjьšnь jəy va-
jəmsə məsjasьbь kьpədəm vьlə, skət lьd sodtəm vьlə.

— Me napervo aslaŋ čuksala ordjьšnь Varəəs,—
suis Əgus, kor zavoditčisnь šornijas.— Vajədнь vьd
məslьš lьštəmsə sərkođa 7 litrəz da viznь vьd kukaŋ.

— Мөнә?—senzis Varə,—ti-ŋin as kostanьd ordjьsəj.

— Te da me as kostьn i pondam,—şerəktis Əgus,
—a Nasta da Əda as kostanьs-zə.

Вьl məvpjasən remьd vojnas kajis gortas Varə. Məvpjasas vььs vəli sijə, mьj Varə vьttə içətika gəgərvobstis: lok vəçnь sьь nekod oz zil i gaskə vozzaşьs əçьs-na unзьkьşsə mьza. No tajə vəli sььzda məvp, kьtçə Varə polis-na kutçişnьsə.

Вььn zirdalis təьş, jugjalisnь kozuvjas, vьttə una şurs vişerjas şədləz nojvььn, nьr çepeltmən kəzьd. Varə gььşə voşlalis tuj juz kuza da dumajtis kueəm kьvjən eşkən viştavnь talunja şornijassə muzikьslь, med sijə unator gəgərvobstis da vunədas. Med vunədas kьzi sijə koləm gozəm zoz paştə kiştis Varəьş serdьnsə, paŋsə ez zurgьv eak taştia, kodəs Varə votnьs pьşjьlis ьekan inьş. Munis Varə da məvpalis, kьvjas korşalis.

„A Nonnalən saьs?—drug juras vois da vьttə kəzьd vaən jur vьvşəçьs kiştisnь.—Gaskə aşnьs tə-dənь-ŋin, mьj sijə me ordьn da narošnə vosəmsə oz viştavnь? Tajəs muzikь viştavnь-zə?

Ez, ŋinəm ez viştav Varə sijə vojnas muzikьslь, ez lьşt, gaskə medvozzaşь-na povzis muzikьslь kьv şunь.

Uşkədçis çelađ vokə da vojьd bergalis ətar vok-şəŋ da məd vьlə.

A aşvovnas kьjədis Nonnalьş vijaşəm da vajkəvəj saьsə pieəgas vara şujəmən petis Nonna ordə, medvozzaşь-na vərja vojnasnas.

— So, Nonna, vošt,— suis Varə da çuzəmys əzjis gərd kumaçən.— Təryt asyv katədli...

— No, me eg i tədly!— nımkođa suis Nonna.— Vunədsəma setçə. Bur, mɔj katədəmyd, vosny eç-kən vermis. A te pukşy, sojtçyst, a seşşa eəe kar-taad leççam.

Varə gərdədlis, kvvjys ez şur da pukşis } çə
viççşny Nonnaəs.

Əgusly zev divə kazitçis, mɔj Nonna da Varə talun ətlaəy loktəny, i Nonna vy| vajkəvəj sałła.

1934 vo.

ADONIS
Soc. Contr. Biol.

JURINDALBŞ:

	İstəvok
Əstaplən tuj	5
Kəzigən	17
Miron Vaşka—„uvazajeməj kolxoznik“	22
Sud	29
Arşa vojn	47
Nañ	52
Bajkəvəj sal	58

Л Б Д Д Б Ш!

Tajə knigasə ləddəm wərn giə asşəd otzəvtə
tajə vištjas jəvşəs.

Pišməjas ʔstəj taeəm adres kuza (pozə mar-
katəg):

СБКЪВКАР, СОВЕТСКОЈ УЛИЦА 24, КОМИ ИЗДАТЕЛСТВО
ХУДОЖЕСТВОА ЛИТЕРАТУРА СЕКТОР

KOMI GOSUDARSTVENNƏJ IZDAŤELSTVO

VUZAŞŞƏNB VBL KNIGAJAS
KOMI PISAŤELJASLƏN

ILJA PƏŞTIN—„ZAPAN“
Vištjas

PED GEN—„BERGƏDÇIS“
Vištjas

VL. LATKIN—„VBLMƏDƏM LUNJAS“
P o e m a

NOBDINSA VITTOR—„SƏKTƏVKAR“
P o e m a

Knigajassə pozə suzədne da nəvne: SƏKTƏVKARBŞ
KOMI GOSUDARSTVENNƏJ IZDAŤELSTVO
MAGAZINBŞ (KOMMUNIŞTIÇESKƏJ, 3).

Допыс 85 ир